

ingediend op **943** (2021-2022) – Nr. 1
5 oktober 2021 (2021-2022)

Voorstel van decreet

van Conner Rousseau, Freya Van den Bossche en Hannes Anaf

tot wijziging van het decreet van 12 juli 2013
betreffende de integrale jeugdhulp

TOELICHTING

I. ALGEMENE TOELICHTING**A. Bevoegdheid van de Vlaamse Gemeenschap**

Op grond van artikel 5, §1, II, 6°, van de BWHI (bijzondere wet tot hervorming der instellingen) is de Vlaamse Gemeenschap bevoegd voor de jeugdbescherming, met inbegrip van de gerechtelijke bescherming en met uitzondering van:

- a) de burgerrechtelijke regels met betrekking tot het statuut van de minderjarigen en van de familie, zoals die vastgesteld zijn door het Burgerlijk Wetboek en de wetten tot aanvulling ervan;
- b) de strafrechtelijke regels waarbij gedragingen die inbreuk plegen op de jeugdbescherming, als misdrijf worden omschreven en waarbij op die inbreuken straffen worden gesteld, met inbegrip van de bepalingen die betrekking hebben op de vervolgingen, onverminderd artikel 11 en 11bis;
- c) de organisatie van de jeugdgerechten, hun territoriale bevoegdheid en de rechtspleging voor die gerechten;
- d) de uitvoering van de straffen uitgesproken ten aanzien van minderjarigen die een als een misdrijf omschreven feit hebben gepleegd die uit handen zijn gegeven, behalve voor het beheer van centra die bestemd zijn voor de opvang van die jongeren tot de leeftijd van 23 jaar;
- e) de ontzetting uit de ouderlijke macht en het toezicht op de gezinsbijslag of andere sociale uitkeringen.

Daaruit vloeit voort dat de Vlaamse Gemeenschap ook bevoegd is voor het jeugddelinquentierecht. De Vlaamse Gemeenschap is daarnaast bevoegd voor de bijstand aan gezinnen en ouders (artikel 5, §1, II, 1°, BWHI).

B. Krachtlijnen van het decreet van 12 juli 2013 betreffende de integrale jeugdhulp

De maatregelen inzake jeugdbescherming worden vandaag opgelijst in het decreet van 12 juli 2013 betreffende de integrale jeugdhulp. Dat decreet steunt op verschillende basisprincipes, waaronder:

- iedereen heeft recht op jeugdhulp: het beleid moet maximaal garanderen dat wie hulp nodig heeft, ook de gepaste hulpverlening krijgt;
- iedereen die daar nood aan heeft, moet snel hulp kunnen vinden: cliënten moeten op voor hen evidente plaatsen (zonder dat ze zich de logica van de jeugdhulpverlening eigen moeten maken) een vraag kunnen stellen en op basis daarvan verder geholpen worden;
- er moet gestreefd worden naar hulpcontinuïteit: cliënten moeten door de samenwerking tussen hulpverleners steeds bij iemand terechtkunnen en een traject kunnen afleggen zonder breuken.

Het decreet voorziet zowel in gerechtelijke als buitengerechtelijke jeugdhulpverlening. Van gerechtelijke hulpverlening zal sprake zijn in geval van een "verontrustende situatie". In artikel 2, §1, 54°, van het decreet wordt aangegeven wat er onder een dergelijke "verontrustende situatie" wordt verstaan, namelijk: "een problematische leefsituatie die de ontwikkeling van de minderjarige bedreigt doordat zijn psychische, fysieke of seksuele integriteit wordt aangetast of doordat zijn affectieve, morele, intellectuele of sociale ontwikkelingskansen in het gedrang komen." De oorzaak van de verontrustende situatie kan bij de minderjarige zelf liggen, of bij de ouders of derden, of ze kan te wijten zijn aan externe factoren.

Het zijn in de eerste plaats de (individuele) jeugdhulpaanbieders die gemotiveerd moeten inschatten of er sprake is van een verontrustende situatie. Artikel 32 van

het decreet geeft aan dat dit het geval is “wanneer deze (jeugdhulpaanbieders) zelf niet langer de ontwikkelingskansen of de integriteit van de minderjarige of van een of meer leden van het gezin waartoe de minderjarige behoort, kunnen vrijwaren.” Als (individuele) jeugdhulpaanbieders menen dat er sprake is van een verontrustende situatie, moeten ze zich met toepassing van datzelfde artikel 32 richten tot de gemandateerde voorzieningen, namelijk het ondersteuningscentrum jeugdzorg (OCJ) of het vertrouwenscentrum kindermishandeling (VK).

Als de jeugdhulpaanbieder kennis heeft van een welbepaald misdrijf¹ dat op de minderjarige wordt gepleegd, of als er een ernstig en dreigend gevaar voor de fysieke of psychische integriteit van de minderjarige is en de jeugdhulpaanbieder die integriteit niet zelf of met hulp van anderen kan beschermen, dan kan hij het dossier op basis van artikel 458bis van het Strafwetboek meteen doorverwijzen naar het Openbaar Ministerie. Er is dan geen sprake van een miskenning van het beroepsgeheim.

Als het dossier naar de gemandateerde voorzieningen gaat, krijgen die het mandaat om de verontrustende situatie verder te onderzoeken en in te schatten of hulp maatschappelijk noodzakelijk is (de zogenaamde MaNo of maatschappelijke noodzaak). Als dat het geval is, bieden de gemandateerde voorzieningen vrijwillige hulpverlening aan. Gemandateerde voorzieningen kunnen een minderjarige in een verontrustende situatie ook doorverwijzen naar het Openbaar Ministerie (OM) in de volgende twee gevallen (respectievelijk artikel 39 en 42, §3, van het decreet):

- als de gemandateerde voorzieningen vinden dat jeugdhulpverlening maatschappelijk nodig is, maar de betrokkenen (ouders, minderjarigen) die niet vrijwillig willen aanvaarden;
- als de betrokkenen niet willen meewerken aan het onderzoek naar de maatschappelijke noodzaak.

Het OM heeft vervolgens een aantal vorderingsgronden op basis waarvan het de jeugdrechter kan vatten (artikel 47 van het decreet), namelijk:

- als alles in het werk werd gesteld om vrijwillige hulpverlening te realiseren, maar dat niet mogelijk is gebleken (artikel 47, 1°);
- als de minderjarige zich in een verontrustende situatie bevindt en al het voorwerp vormt van een procedure bij de jeugdrechter op grond van het decreet van 15 februari 2019 betreffende het jeugddelinquentierecht (artikel 47, 3°).

Bij acute verontrustende situaties, tot slot, heeft het OM ook een ‘hoogdringende’ vorderingsgrond krachtens artikel 47, 2°, van het decreet. In dat geval kan het OM de jeugdrechter verzoeken om gerechtelijke maatregelen te nemen, als het aantoonbaar dat cumulatief de volgende voorwaarden zijn vervuld:

- a) een gerechtelijke maatregel is dringend noodzakelijk;
- b) er zijn voldoende aanwijzingen dat de minderjarige onmiddellijk beschermd moet worden tegen een vorm van lichamelijk of geestelijk geweld, letsel of misbruik, lichamelijke of geestelijke verwaarlozing, of nalatige behandeling, mishandeling of exploitatie, met inbegrip van seksueel misbruik;
- c) het verlenen van vrijwillige jeugdhulpverlening is niet meteen mogelijk.

De vorderingsgrond bij hoogdringendheid voorziet op die manier in een snel gerechtelijk optreden voor verontrustende situaties met een acuut en ernstig karakter. Voor dergelijke situaties kan, wegens de urgentie, de klassieke weg die in artikel 47, 1°, is vastgelegd – namelijk van de gemandateerde voorziening naar parket en vervolgens naar de jeugdrechtbank – niet worden gevolgd. Die vorderingsgrond vormt dus een uitzondering op het subsidiariteitsbeginsel en is volgens de memorie van toelichting bij het oorspronkelijke decreet een toepassing van

¹ Het gaat meer bepaald om de misdrijven, vermeld in artikel 371/1 tot en met 377, 377quater, 379, 380, 383bis, §1 en §2, artikel 392 tot en met 394, 396 tot en met 405ter, 409, 423, 425, 426 en 433quinquies van het Strafwetboek.

artikel 19 van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK) van 20 november 1989.

Als de jeugdrechter aan zet komt en kennis neemt van de verontrustende situatie, heeft hij de bevoegdheid om 'gerechtelijke maatregelen' te nemen. Voor de hoogdringende gevallen kan hij de maatregelen nemen die zijn opgesomd in artikel 53 of artikel 48, §1, eerste lid, 3° tot en met 13°, van het decreet. Hij moet daarbij kiezen voor de minst ingrijpende maatregel, die gericht is op het behoud van de minderjarige in zijn natuurlijke milieu. Bij het nemen van beslissingen staat het belang van het kind voorop. De sociale dienst jeugdrechtbank (SDJ) adviseert en ondersteunt de jeugdrechter bij het opstarten en afsluiten van de gedwongen jeugdhulp.

Ook als de jeugdrechter bij hoogdringendheid wordt gevorderd, kan hij alsnog vaststellen dat vrijwillige hulpverlening mogelijk is (artikel 54 van het decreet).

C. De huidige situatie in de jeugdhulp: recente cijfers en pijnpunten van het huidige decreet

Hoewel het decreet van 12 juli 2013 betreffende de integrale jeugdhulp opgemaakt werd met de doelstelling om alle actoren in de jeugdhulp te laten samenwerken en de hulp op elkaar af te stemmen in het belang van de betrokkenen, lijkt dat in de praktijk niet altijd te lukken. Bijna tien jaar na de invoering van het decreet stijgt het aantal kinderen en jongeren dat in de jeugdhulp terechtkomt jaar na jaar, en trekken steeds meer mensen die op het terrein werken aan de alarmbel. Daarbij legde ook het vijfjaarlijkse rapport van de Vlaamse Regering over de evaluatie van het decreet betreffende de integrale jeugdhulp², opgemaakt in juni 2020, een aantal cruciale pijnpunten in de huidige integrale jeugdhulp bloot.

Het is nog steeds niet mogelijk om een volledig en zuiver beeld te krijgen van het aantal kinderen en jongeren dat in de jeugdhulp terechtkomt. Sommige betrokken sectoren hebben namelijk nog steeds aparte registratiesystemen. Wel wordt jaarlijks een lijvig overzicht van enkele belangrijke cijfers ter beschikking gesteld in het jaarverslag van het agentschap Opgroeien³. Daarin kunnen toch enkele tendensen worden opgemerkt die de ernst van de situatie aantonen.

Uit het jaarverslag 2020 bleek dat in totaal 50.628 unieke kinderen en jongeren tussen 0 en 25 jaar in contact met jeugdhulp kwamen. Dat is ongeveer 2,5 procent van de totale populatie tussen 0 en 25 jaar. Die kinderen en jongeren werden geholpen door een of meer actoren in de jeugdhulp. Zo werden 28.727 kinderen en jongeren (56,74 procent) aangemeld voor verontrusting bij een ondersteuningscentrum jeugdzorg of liep er voor hen een traject bij een OCJ of bij een sociale dienst jeugdrechtbank. 4364 (8,62 procent) jongeren waren aangemeld bij een crisismeldpunt, omdat ingeschat werd dat ze crisisjeugdhulp nodig hadden.

Het aantal kinderen en jongeren in een verontrustende situatie die begeleid worden door de sociale dienst jeugdrechtbank, nam de afgelopen jaren fors toe. Vandaag gaat het om 15.851 kinderen en jongeren voor wie een maatregel loopt bij de sociale dienst jeugdrechtbank. Dat is een stijging van 10 procent op vier jaar tijd. Bij de OCJ's is er een stijging van 6 procent op vier jaar tijd, en bij het VK zelfs een stijging van 40 procent.

Bovendien is er een opvallende stijging van de cases die door de parketten als hoogdringend worden beschouwd: van 845 in 2017 tot 1312 in 2020, wat een toename van 55 procent betekent. Bij de crisismeldpunten is het aantal vragen

² Nota van de Vlaamse Regering ingediend door minister Wouter Beke – Vijfjaarlijks rapport van de Vlaamse Regering over de evaluatie van het decreet betreffende de integrale jeugdhulp, *Parl.St.* VI.Parl. 2019-20, nr. 381/1.

³ Jeugdhulp - Intersectoraal Jaarverslag: <https://www.jaarverslagjeugdhulp.be/index.php>.

tussen 2017 (3373) en 2020 (3964) met 17 procent gestegen. Het unieke aantal kinderen en jongeren voor wie hulp is opgestart, stijgt naar 2225, een toename met 8,5 procent in vergelijking met 2017.

Als de hulp wordt opgestart, moeten kinderen en jongeren ook lang wachten op een plek waar ze geholpen worden. Van de hulp die effectief is opgestart, kreeg in 2020 gemiddeld 46 procent (in 2019: 48 procent) van de kinderen en jongeren hulp binnen de 3 maanden. Nog eens 13 procent krijgt dit binnen de 6 maanden. Dit betekent dus dat 58 procent (in 2019: 61 procent) van de wachtenden waarvoor hulp is opgestart die hulp krijgt binnen de 6 maanden. 25 procent moet evenwel langer dan een jaar wachten, (in 2019 was dit 22 procent). Op 31 december 2020 stonden er 6113 kinderen en jongeren op een wachtlijst voor gespecialiseerde en intensieve jeugdhulp. Komt daarbij dat er bij sommige actoren in de jeugdhulp niet eens kan worden aangemeld op een wachtlijst. Dat is een pijnpunt dat ook veel aandacht kreeg in het evaluatierapport van het decreet betreffende de integrale jeugdhulp van 2020. Bijna alle problemen die in het rapport werden geïdentificeerd, hebben rechtstreeks of onrechtstreeks te maken met de (on)beschikbaarheid van het aanbod. Er is namelijk al jaren een capaciteitstekort en de gemiddelde wachttijd voor hulpverlening lijkt ook nooit te dalen. Daarnaast is er te weinig doorstroom in de voorzieningen: de uitstroom wordt onder andere afgeremd uit angst dat jongeren achteraf niet meer kunnen instromen als dat nodig zou zijn. Als een jongere eenmaal zijn plaats heeft afgestaan, is hij die immers meestal voor altijd kwijt.

Er wordt enorm veel gevraagd van de hulpverleners in de integrale jeugdhulp. Ze hebben een grote verantwoordelijkheid voor al die duizenden kinderen en jongeren die een beroep doen op de jeugdhulpverlening. Een van de pijnpunten die ze aanhalen, is de grote toename van administratieve taken, waardoor er minder tijd overblijft om effectief kinderen, jongeren en hun ouders te begeleiden. Maar belangrijker nog is de bezorgdheid die geuit wordt over het gevolg van het gebrek aan een formeel hulpverleningsaanbod. Het gebrek van dat aanbod heeft namelijk vaak als resultaat dat er te lang wordt ingezet op minder ingrijpende hulpverlening, niet omdat het de beste hulpverleningsvorm is, maar omdat er een tekort is aan andere, meer gepaste opties. Op die manier worden de jeugdhulpverleners geconfronteerd met een te groot verantwoordelijkheidsgevoel bij een verontrustende situatie, waarbij ze te lang zichzelf inzetten om ermee om te gaan. Zo vermeldt het rapport van de evaluatie van het decreet⁴: "Deze situaties houden het gevaar in dat de eigen kracht, het netwerk of de ingezette hulp overbelast geraakt doordat ze de verantwoordelijkheid krijgen over een meer ernstige problematiek dan ze aankunnen of waarop ze voorzien zijn. Dat houdt vervolgens het gevaar in dat de problematiek escaleert zonder dat meer gepaste hulp rond de cliënt geïnstalleerd is. Om dit te voorkomen is het van belang aandacht te hebben voor de drempels die worden ervaren om over te gaan tot het installeren van (meer ingrijpende) hulp: men kan het gevoel hebben de jongeren niet te mogen/kunnen loslaten, opzien tegen de administratieve taken die hierbij ondernomen moeten worden of de verantwoordelijkheden die hierbij komen kijken en het gevoel hebben dat men een keuze tot bepaalde hulpverlening moet maken uit noodzaak wegens het gebrek aan meer gepaste hulp door onbeschikbaarheid."

Bovendien heerst er in de jeugdhulpverlening soms nog teveel onduidelijkheid over welke stappen de hulpverleners al dan niet mogen en kunnen ondernemen bij gevallen van verontrusting. Zo is het bijvoorbeeld niet duidelijk welke informatie ze al dan niet mogen delen en met wie, of wanneer ze stappen mogen ondernemen om de vrijwillige hulpverlening te verlaten. Het gebrek aan een structurele installatie van het casusoverleg of de onbekendheid daarvan, zorgt ervoor dat veel diensten en hulpverleners naast elkaar opereren zonder dat van elkaar te weten. Op die manier blijven situaties te lang onder de radar, zijn hulpverleners soms ook te lang

⁴ <https://steunpuntwvg.be/images/swvg-3-rapporten/samenvatting-rapport-ef36-evaluatie-ijh>, pag. 6.

alleen belast met het welzijn en de veiligheid van een kind, en krijgen ze te weinig ondersteuning.

Hulpverleners worden persoonlijk gewezen op hun aansprakelijkheid en de juridische fouten die ze kunnen maken, wat kan leiden tot handelingsverlamming ten koste van de aanpak van de verontrusting. Duidelijkere ondersteuning en omkadering van de hulpverleners is noodzakelijk, opdat ze zich ook geruggensteund voelen door de regelgeving.

Daarnaast weerklinkt vanuit de jeugdhulpverlening al enige jaren de opmerking dat ook een interventie van de jeugdrechter – wat de laatste strohalm is – vaak tekortschiet. Recent getuigde een voormalig consulent van de jeugdrechtbank⁵ daarover op de website sociaal.net. Omdat de jeugdrechter geen hulp kan organiseren voor het volledige gezinssysteem, overheerst het gevoel dat de maatregelen die een jeugdrechter kan opleggen, vaak ver verwijderd blijven van de problemen die aan de basis van verontrustende situaties liggen. Dat vormt voor veel jeugdrechters⁶ én hulpverleners een lacune in het huidige jeugdhulprecht.

De gerechtelijke maatregelen bij een verontrustende situatie zijn vandaag inderdaad in hoofdzaak gefocust op het kind en maar in ondergeschikte orde op de opvoedende rol van de ouder of ouders. Die focus is te eenzijdig en te beperkt om een sterke ondersteuning te realiseren. Als verontrustende opvoedingssituaties verschillende, complexe oorzaken hebben en als opvoedingsproblemen gepaard gaan met ernstige gezondheids-, psychosociale of psychische problemen van de ouders of opvoedingsverantwoordelijken, die van dien aard zijn dat ze de ontwikkeling of integriteit van het kind in gevaar brengen, biedt de jeugdhulp vandaag onvoldoende antwoord daarop. Het decreet is op dat vlak vandaag ontoereikend.

Zonder effectieve maatregelen ten aanzien van de ouders of opvoedingsverantwoordelijken dreigt gerechtelijke jeugdhulp zijn doel voorbij te schieten, zeker in gevallen van verontrustende opvoedingssituaties, waarin de ouder (tijdelijk) niet in staat is om het kind een veilige omgeving te bieden. In die gevallen zijn meer dwingende maatregelen ten aanzien van de ouders soms noodzakelijk. Dat is ook het geval als er sprake is van een verontrustende zwangerschap en er geen perspectief is op het bieden van een veilige omgeving voor het kind dat geboren zal worden.

D. Doelstellingen van dit voorstel van decreet

Dit voorstel van decreet is bedoeld om aan de aangehaalde tekortkomingen van het huidige decreet tegemoet te komen. In de eerste plaats willen de indieners van dit voorstel van decreet de schaarste in de hulp en de maatregelen die ten aanzien van ouders en toekomstige ouders kunnen worden genomen, wegwerken en voor meer context- en gezinsgerichte gerechtelijke maatregelen zorgen. Daarnaast willen ze ook de manieren om gepast om te gaan met verontrustende situaties verduidelijken en concretiseren.

Concreet kunnen de doelstellingen van dit voorstel van decreet als volgt worden geformuleerd: verduidelijkingen aanbrengen in het decreet opdat jeugdhulpverleners beter kunnen afbakenen wanneer de vrijwillige hulpverleningsfase kan of moet worden verlaten en de gerechtelijke fase wordt angevat:

⁵ <https://sociaal.net/ opinie/hulp-aan-ouders-schiet-gerechtelijke-jeugdhulp-tekort>

⁶ Dat kwam ook ter sprake in een fragment van het VRT-programma Terzake van 9 februari 2021. Daarin klaagde een jeugdrechter aan over te weinig tools te beschikken om effectief iets te doen met ouders in verontrustende situaties. Ook in de Parket Podcast (van het parket van Oost-Vlaanderen) gaf een jeugdrechter in aflevering 8 van de podcast op 31 mei 2021 opnieuw mee dat er extra maatregelen voor de ouders nodig zijn (<https://open.spotify.com/episode/0IvSly5EOTtL1W5yUztmMQ>).

- 1° informatiedeling optimaliseren tussen hulpverleners, politie- en justitiediensten om de risicotaxatie te vergemakkelijken en te verbeteren, door onder meer het gebruik van casusoverleg via het gedeelde beroepsgeheim algemeen ingang te doen vinden voor alle jeugdhulpverleners waarop het decreet betreffende de integrale jeugdhulp van toepassing is;
- 2° de focus bij de beoordeling en aanmelding van een verontrustende situatie verplicht uitbreiden naar de hele gezinscontext;
- 3° in welbepaalde verontrustende situaties van gerechtelijke jeugdhulpverlening de shift maken naar gerechtelijke jeugdbeschermingsmaatregelen. Daardoor kan de focus van het huidige decreet worden uitgebreid naar de prenatale situatie en de preventieve hulpverlening met het oog op de bescherming van het ongeboren kind in geval van een verontrustende zwangerschap vanaf de dertiende week na de bevruchting;
- 4° vertragingen of inefficiënties in de gerechtelijke hulpverlening wegwerken in crisissituaties;
- 5° de tools die jeugdrechters in verontrustende situaties kunnen gebruiken om maatregelen op te leggen aan ouders, verankeren en uitbreiden, ook voor toekomstige ouders;
- 6° de weg naar de hulpverlening verkorten in de gevallen waarin er al zeer vroeg een (weerlegbaar) vermoeden van verontrusting is door bestaande antecedenten (namelijk een eerdere uithuisplaatsing in dezelfde gezinscontext).

E. Bespreking van de concrete wijzigingen

1. Duidelijkere afbakening van de grenzen van vrijwillige jeugdhulpverlening

In artikel 2, §1, 56°, van het decreet wordt de vrijwillige jeugdhulpverlening gedefinieerd als “rechtstreeks of niet rechtstreeks toegankelijke jeugdhulpverlening die berust op een vrijwillige medewerking van de betrokken partijen en die geen gerechtelijke jeugdhulpverlening is.”

Vrijwillige jeugdhulpverlening wordt dus afgezet tegen gerechtelijke jeugdhulpverlening. Op basis van het subsidiariteitsprincipe wordt gerechtelijke jeugdhulpverlening pas mogelijk nadat vaststaat dat de vrijwillige jeugdhulpverlening niet (meer) mogelijk is.

Voor vrijwillige jeugdhulpverlening wordt conform de huidige definitie dus de vrijwillige medewerking van betrokkenen vereist. De vraag rijst echter aan de hand waarvan de jeugdhulpverlener die vrijwillige medewerking moet beoordelen. Dat is immers niet omschreven in het decreet. Toch is het van cruciaal belang om dat te verduidelijken en af te bakenen, omdat een gebrek aan vrijwillige hulpverlening of het niet aanvaarden van vrijwillige hulpverlening, de overgang vormt naar de gerechtelijke fase in geval van verontrustende situaties. Pas vanaf dat ogenblik kunnen de gemandateerde voorzieningen de verontrustende situatie op grond van het huidige decreet immers doorsturen naar het Openbaar Ministerie.

Zoals uit de evaluatie van het decreet blijkt, wordt er in sommige gevallen te lang ingezet op de vrijwilligheid, waardoor bepaalde verontrustende situaties escaleren, te laat voor de jeugdrechter komen en herstelkansen gehypothekeerd dreigen te worden. Om die reden moeten in het decreet de onderstaande aspecten worden verduidelijkt.

(i) Vrijwillige medewerking is alleen aanwezig als de medewerking bij de betrokkene wordt veruitwendigd door concrete en effectieve handelingen. Mondelinge toezeggingen zijn dus niet voldoende om te kunnen spreken van vrijwillige medewerking.

Als hulpverleners over aanwijzingen beschikken dat vrijwillige hulpverlening niet helpt of niet zal helpen, bijvoorbeeld als de betrokkene zich niet aan de gemaakte afspraken houdt of als het niet mogelijk is om met de betrokkene tot een dialoog te komen, kunnen ze besluiten dat er geen sprake is of zal zijn van het vrijwillig aanvaarden van hulpverlening of van vrijwillige medewerking. In dat geval moet de jeugdhulpverlener het dossier bezorgen aan de gemandateerde voorzieningen. De gemandateerde voorzieningen moeten het dossier in zulk geval overmaken aan het Openbaar Ministerie.

(ii) Vrijwillige medewerking wordt door de jeugdhulpverlener beoordeeld aan de hand van de concrete inspanningen die de betrokkene levert om tegemoet te komen aan de minimale verwachtingen en voorwaarden die door de jeugdhulpverlener werden gecommuniceerd. Elke jeugdhulpaanbieder moet in het kader van de hulpverlening die hij aanbiedt, aangeven welke minimale verwachtingen er zijn om de verontrustende situatie te verbeteren en hoe de betrokkenen daaraan tegemoet kunnen komen. Het is in die zin dan ook zeer vreemd dat het decreet alleen van 'minimale verwachtingen' spreekt vóór de gemandateerde voorziening het dossier naar het Openbaar Ministerie doorverwijst (artikel 39, tweede lid). Minimale verwachtingen moeten door elke jeugdhulpaanbieder veel vroeger worden gecommuniceerd. Dat is niet alleen belangrijk om de vrijwillige fase te kunnen afbakenen, maar ook om de betrokkenen het nodige perspectief te bieden. Dat principe moet in het decreet worden verankerd en moet nadien ook door de Vlaamse Regering worden verankerd in de voorwaarden voor de inhoud van het handelingsplan en het jeugdhulpverleningsplan, zoals is bepaald in het besluit van de Vlaamse Regering van 21 februari 2014 betreffende de integrale jeugdhulp.

(iii) De vrijwillige hulpverleningsfase moet binnen een redelijke termijn leiden tot een vooraf bepaalde en omschreven evolutie die noodzakelijk is om de (opvoedings-)situatie van het kind te verbeteren. Als dat niet het geval is, kan worden overgegaan tot de gerechtelijke fase.

Vandaag kunnen de gemandateerde voorzieningen alleen overgaan tot de gerechtelijke fase als de betrokkenen niet meewerken aan het maatschappelijk onderzoek of als ze de vrijwillige hulpverlening afwijzen. Het zou ook mogelijk moeten zijn om het dossier aan het OM te bezorgen als na een redelijke termijn niet blijkt dat de situatie verbetert doordat er niet wordt tegemoetgekomen aan de minimale verwachtingen, en dat in het nadeel is van de minderjarige.

In die zin kan worden vastgesteld dat (de maatschappelijke noodzaak van) de vrijwillige jeugdhulpverlening minstens halfjaarlijks door de gemandateerde voorzieningen wordt geëvalueerd (artikel 37). Het lijkt dan ook aangewezen om op dat moment te evalueren of de vooraf bepaalde en omschreven evolutie die noodzakelijk is om de verontrustende situatie van het kind te verbeteren, zich heeft doorgezet. Bij gebrek daaraan kan de gemandateerde voorziening het dossier aan het Openbaar Ministerie bezorgen.

2. Informatiedeling optimaliseren met het oog op een accurate risicotaxatie bij verontrustende situaties

Gepast omgaan met verontrustende situaties start bij de (individuele) jeugdhulpaanbieder, die de eerste schakel vormt in de keten van de jeugdhulpverlening (artikel 32). De stappen die de jeugdhulpaanbieder in het kader van de jeugdhulpverlening moet en kan zetten, zullen logischerwijs afhangen van de ernst van de verontrusting.

In het huidige decreet wordt de focus te veel gelegd op de geheimhoudingsplicht van hulpverleners. Dit zorgt voor handelingsverlegenheid of -verlamming bij hulpverleners. Dit voorstel van decreet beoogt een gedragswijziging te veroorzaken

bij hulpverleners door sterker de nadruk te leggen de mogelijkheden die het meldingsrecht of spreekrecht bieden op grond van artikel 458bis en 458ter van het Strafwetboek.

Daartoe wordt er decretaal een stappenplan verankerd in functie van de ernst van de verontrusting. Eerst moet worden gekeken naar welke mogelijkheden het beroepsgeheim biedt in gevallen waarin er sprake is van misdrijven. Daarna wordt het bestaan van het gedeelde beroepsgeheim beter benadrukt, zodat het gebruik van casusoverleg gestandaardiseerd wordt in de jeugdhulpverlening. De indieners van dit voorstel van decreet kijken daarvoor naar het voorbeeld van het project Protocol van Moed. Dat project houdt in dat een aantal partners binnen het gerechtelijk arrondissement Antwerpen afspraken maken om samen de aanpak rond kindermishandeling te versterken. Een dergelijk project maakt het mogelijk dat hulpverlening, gemandateerde voorzieningen en het parket samen kunnen werken zonder dat het beroepsgeheim in het gedrang komt.

Concreet vertaalt het Protocol van Moed zich in de volgende stappen⁷:

- 1° hulpverleners melden een acute situatie van kindermishandeling op basis van artikel 458bis van het Strafwetboek of een noodtoestand;
- 2° er is casusgebonden overleg tussen het parket en de hulpverlening;
- 3° de hulpverleningssector kan worden uitgenodigd om te antwoorden op de vraag van het parket of van de politie of hulpverlening die een individuele cliënt heeft aangevat, voortgezet of beëindigd wordt;
- 4° het OCJ en het VK kunnen bij het parket informatie inwinnen in het kader van een risico-inschatting.

De volgende partners kunnen bij het Protocol van Moed worden betrokken: alle hulpverleners binnen de sectoren van integrale jeugdhulp (namelijk de Centra Algemeen Welzijnswerk, de organisaties voor bijzondere jeugdzorg, de gemandateerde voorzieningen, de centra voor geestelijke gezondheidszorg, de centra voor integrale gezinszorg, de centra voor leerlingenbegeleiding, Opgroeien regie (Kind en Gezin), de centra voor kinderzorg en gezinsondersteuning, de preventieve zorg en de voorzieningen die erkend worden door het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap), ziekenhuizen, artsen en zelfstandige therapeuten, de lokale politie, de dienst Jeugd en Gezin van het parket van de procureur des Konings (en dan in het bijzonder de referentiemagistraat kindermishandeling en de parketcriminoloog), en de sociale dienst jeugdrechtbank.

Het Protocol van Moed wordt nu doorgaans ingezet bij een vermoeden van intrafamiliaal geweld en bij de aanpak ervan, maar zou, gezien de positieve resultaten in het verleden, uitgerold en verankerd moeten worden in alle gerechtelijke arrondissementen, en ingezet kunnen worden in alle verontrustende situaties.

In dit voorstel van decreet is daarom het onderstaande stappenplan opgenomen:

- 1° er is sprake van een acute of zeer ernstige, verontrustende situatie, omdat er misdrijven op de minderjarige worden gepleegd of de minderjarige in ernstig gevaar is. In dat geval heeft de jeugdhulpaanbieder altijd de mogelijkheid om het dossier meteen aan het Openbaar Ministerie te bezorgen op grond

⁷ <https://www.law.kuleuven.be/linc/onderzoek/onderzoekprotocolvanmoedsamenvatting>

- van artikel 458bis van het Strafwetboek⁸, als de toepassingsvoorwaarden van dat artikel vervuld zijn. Dat is het geval als de jeugdhulpaanbieder kennis heeft van het feit dat de minderjarige slachtoffer is van een misdrijf zoals voveurisme, aanranding van de eerbaarheid of verkrachting, seksuele uitbuiting of prostitutie, geweld, kinderverlating of -verwaarlozing, of mensenhandel. Dat is ook het geval als de jeugdhulpaanbieder kennis heeft van een ernstig en dreigend gevaar voor de fysieke of psychische integriteit van de minderjarige, waardoor er onmiddellijke bescherming nodig is;
- 2° als er sprake is van ernstige verontrusting die verder overleg vereist, hetzij met het oog op de bescherming van de fysieke en psychische integriteit van de minderjarige, hetzij ter voorkoming van bepaalde misdrijven ten aanzien van de minderjarige, dan moet informatiedeling via het gedeelde beroepsgeheim, door middel van een concreet casusoverleg tussen alle betrokken hulpverleners, de politiediensten, het Openbaar Ministerie en/of de justitieassistenten de eerste keuze zijn, op grond van artikel 458ter van het Strafwetboek⁹ (cfr. Protocol van Moed). Op die manier wordt het mogelijk om een accurate risicotaxatie te verrichten bij verontrustende situaties. Die laat immers toe om kennis te nemen van alle informatie die nuttig en relevant kan zijn voor de inschatting van de ernst of het acute karakter van de verontrusting en zonder risico op schending van het beroepsgeheim;
- 3° als de voorwaarden van artikel 458bis of artikel 458ter van het Strafwetboek niet van toepassing zijn, moet de jeugdhulpverlener, zoals vandaag het geval is, het dossier aan de gemandateerde voorziening bezorgen met het oog op het voeren van een maatschappelijk onderzoek, als hij zelf oordeelt dat hij de integriteit of de ontwikkelingskansen van de minderjarige niet langer kan garanderen.

Ook voor de gemandateerde voorzieningen moet het decreet meer benadrukken dat artikel 458bis en artikel 458ter van het Strafwetboek van toepassing kunnen zijn. Bij de ernstigste en meest acute vormen van verontrusting is het, onder de toepassingsvoorwaarden van voormelde bepalingen, steeds mogelijk om het dossier meteen aan het parket te bezorgen of gebruik te maken van casusoverleg via het gedeelde beroepsgeheim.

3. De verontrustende situatie moet beoordeeld worden voor de hele gezinscontext

De focus bij de beoordeling en aanmelding van een verontrustende situatie moet worden uitgebreid naar alle minderjarigen binnen dezelfde gezinscontext.

⁸ Artikel 458bis van het Strafwetboek luidt als volgt: "Eenieder, die uit hoofde van zijn staat of beroep houder is van geheimen en hierdoor kennis heeft van een misdrijf zoals omschreven in de artikelen 371/1 tot 377, 377quater, 379, 380, 383bis, §§ 1 en 2, 392 tot 394, 396 tot 405ter, 409, 423, 425, 426 en 433quinquies, gepleegd op een minderjarige of op een persoon die kwetsbaar is ten gevolge van zijn leeftijd, zwangerschap, partnergeweld, gebruiken van geweld, gepleegd omwille van culturele drijfveren, gewoontes, tradities, religie of de zogenaamde "eer", een ziekte dan wel een lichamelijk of geestelijk gebrek of onvolwaardigheid kan, onverminderd de verplichtingen hem opgelegd door artikel 422bis, het misdrijf ter kennis brengen van de procureur des Konings, hetzij wanneer er een ernstig en dreigend gevaar bestaat voor de fysieke of psychische integriteit van de minderjarige of de bedoelde kwetsbare persoon en hij deze integriteit niet zelf of met hulp van anderen kan beschermen, hetzij wanneer er aanwijzingen zijn van een gewichtig en reëel gevaar dat andere minderjarigen of bedoelde kwetsbare personen het slachtoffer worden van de in voormelde artikelen bedoelde misdrijven en hij deze integriteit niet zelf of met hulp van anderen kan beschermen."

⁹ Artikel 458ter, §1, van het Strafwetboek luidt als volgt: "Er is geen misdrijf wanneer iemand die uit hoofde van zijn staat of beroep houder is van geheimen, deze meedeelt in het kader van een overleg dat wordt georganiseerd, hetzij bij of krachtens een wet, decreet of ordonnantie, hetzij bij een met redenen omklede toestemming van de procureur des Konings. Dit overleg kan uitsluitend worden georganiseerd, hetzij met het oog op de bescherming van de fysieke en psychische integriteit van de persoon of van derden, hetzij ter voorkoming van de misdrijven bedoeld in titel I ter van boek II of van de misdrijven gepleegd in het raam van een criminele organisatie, zoals bepaald in artikel 324bis. De in het eerste lid bedoelde wet, decreet of ordonnantie, of de met redenen omklede toestemming van de procureur des Konings bepalen ten minste wie aan het overleg kan deelnemen, met welke finaliteit en volgens welke modaliteiten het overleg zal plaatsvinden.

§2. De deelnemers zijn tot geheimhouding verplicht wat betreft de tijdens het overleg meegedeelde geheimen. Eenieder die dit geheim schendt, wordt gestraft met de straffen bepaald in artikel 458. De geheimen die tijdens dit overleg worden meegedeeld, kunnen slechts aanleiding geven tot de strafrechtelijke vervolging van de misdrijven waarvoor het overleg werd georganiseerd."

Als er een verontrustende situatie wordt vastgesteld bij één minderjarige, moet logischerwijs de hele gezinssituatie door de jeugdhulpverlener worden bekeken, beoordeeld en in voorkomend geval opgevolgd. Dit wil zeggen dat er voor alle andere minderjarigen die bij de minderjarige inwonen of waarmee de minderjarige opgroeit in eenzelfde gezin, los van enig bloedverwantschap, ook moet worden onderzocht of er sprake is van een verontrustende situatie.

Het is mogelijk dat de verontrustende situatie zich maar bij één minderjarige in het gezin voordoet, maar het is evengoed mogelijk dat, als één minderjarige in het gezin het voorwerp is van een verontrustende situatie, de andere minderjarigen binnen het gezin dat ook zijn. In dat geval moet er een gepaste, gezinsgerichte oplossing en hulpverlening voorhanden zijn voor het hele gezin of voor verschillende leden van het gezin, met inbegrip van de (toekomstige) ouders.

Vandaag bepaalt artikel 34 dat de gemandateerde voorzieningen de verontrusting alleen onderzoeken en beoordelen voor de minderjarige zelf. De aanmelding gebeurt ook steeds voor een individuele minderjarige. Artikel 65 van het besluit van de Vlaamse Regering van 21 februari 2014 betreffende de integrale jeugdhulp bepaalt wel dat de hele gezinssituatie in kaart wordt gebracht bij de beoordeling van een verontrustende situatie, maar stelt tegelijkertijd dat de gemandateerde voorziening alleen maar de mogelijkheid heeft om haar opdracht uit te breiden als tijdens het onderzoek blijkt dat voor andere minderjarigen die bij de minderjarige inwonen, de veiligheid, de ontplooiingskansen of beiden niet gewaarborgd zijn. Dit voorstel van decreet wil van die mogelijkheid een principiële verplichting maken.

4. Gerechtelijke jeugdbeschermingsmaatregelen in de prenatale fase

a) Voorafgaande uiteenzetting over de bevoegdheid van de Vlaamse Gemeenschap

De gemeenschappen kunnen op grond van hun materiële bevoegdheden over het gezondheidsbeleid, het gezinsbeleid en de jeugdbescherming, maatregelen nemen ten aanzien van de zwangere vrouw en haar omgeving, met het oog op de bescherming van het ongeboren kind. Dit voorstel van decreet past in het kader van die bevoegdheden. Het betreft geen voorstel dat raakt aan het burgerrechtelijk statuut van personen (kind en ouders). Het aanknopingspunt blijft immers nog steeds hulpverlening en bijstand aan het gezin, de ouders en het kind.

b) Gerechtelijke jeugdbescherming in de prenatale fase

In de parlementaire voorbereidingstekst van het decreet betreffende de integrale jeugdhulp¹⁰ staat dat in het gerechtelijke deel van het decreet de term 'jeugdhulpverlening' en niet de (federale) term 'jeugdbescherming' wordt gebruikt, omdat die term verwijst naar de filosofie die aan het decreet ten grondslag ligt: jongeren zijn geen object van bescherming, maar moeten worden benaderd als volwaardige leden van de gemeenschap, met een eigen verantwoordelijkheid en eigen zeggenschap.

Volgens de indieners van dit voorstel van decreet is het daarom ook aangewezen om, in bepaalde gevallen waarin het nodig is om dwingend op te treden, te spreken van gerechtelijke 'jeugdbeschermingsmaatregelen' in plaats van 'gerechtelijke jeugdhulpverlening'. Daardoor wordt het onder meer mogelijk gemaakt om de gerechtelijke beschermingsmaatregelen te nemen ten aanzien van ongeboren kinderen, die uiteraard nog geen eigen verantwoordelijkheid of zeggenschap hebben, en die dus extra beschermd moeten worden.

Die aanpassing heeft dus twee doelstellingen: de focus van het decreet betreffende de integrale jeugdhulp uit te breiden naar de prenatale fase enerzijds, en naar de

¹⁰ Ontwerp van decreet betreffende de integrale jeugdhulp, *Parl.St.* VI.Parl. 2012-13, nr. 1952/1, pag. 52-53.

maatregelen die ten aanzien van ouders kunnen worden genomen anderzijds. De term 'beschermingsmaatregel' dekt in die gevallen immers beter de lading.

Onder het begrip 'ongeboren kinderen' moet in dit voorstel van decreet de foetus worden verstaan vanaf de dertiende week na de bevruchting, in de zin van de wet van 15 oktober 2018 betreffende de vrijwillige zwangerschapsafbreking.¹¹ Het spreekt immers voor zich dat ongeboren kinderen toekomstige bescherming genieten, maar dat die bescherming geen afbreuk kan doen aan het zelfbeschikkingsrecht van de vrouw en haar autonome keuze om al dan niet tot zwangerschapsafbreking over te gaan. De gerechtelijke jeugdbeschermingsmaatregelen in het kader van prenatale jeugdbescherming kunnen voor verontrustende zwangerschappen dus pas worden opgelegd vanaf de dertiende week na de bevruchting, of minstens pas vanaf het einde van de termijn voor een zwangerschapsafbreking om niet-medische redenen, zoals is opgenomen in de wet van 15 oktober 2018. Op die manier behoudt de vrouw de autonome keuze om al dan niet tot zwangerschapsafbreking over te gaan, en kan er geen invloed of druk worden uitgeoefend op die beslissing door het opleggen van enige jeugdbeschermingsmaatregel.

Noch artikel 10, 11 en 23 van de Grondwet, noch andere internationale of Europese bepalingen over het recht op leven, bepalen als zodanig dat de mens al vanaf zijn verwekking de bescherming zou genieten die de genoemde artikelen waarborgen.¹² Daaraan tornen is ook geenszins de bedoeling van dit voorstel van decreet. Het is alleen de bedoeling om hulpverlening en gerechtelijke maatregelen ten aanzien van toekomstige ouders vanaf de periode van dertien weken na de conceptie in de zin van de wet van 15 oktober 2018 mogelijk te maken, op grond van wat de Raad van State in een recent advies¹³ de 'infans-conceptusregel' noemde. Die regel impliceert dat een ongeboren kind als geboren wordt erkend als het zijn belang dient. De regel bestaat al in het Belgisch recht en doet geen afbreuk aan de regelgeving rond zwangerschapsafbreking. De infans-conceptusregel biedt, zoals de Raad van State ook expliciet aangaf, een voldoende rechtsgrond voor de gemeenschappen om binnen hun bevoegdheid jeugdhulp- of jeugdbeschermingsmaatregelen te nemen om het ongeboren kind te beschermen.

c) Invoering van het begrip 'verontrustende zwangerschap'

Om het mogelijk te maken dat bepaalde gerechtelijke maatregelen worden opgelegd ter bescherming van het ongeboren kind als de belangen van dat kind ernstig bedreigd worden, wordt het begrip verontrustende zwangerschap ingevoerd.

Er zal sprake zijn van een verontrustende zwangerschap als er een ernstige bedreiging is van de belangen en ontwikkelingskansen van het ongeboren kind, in situaties waarin het ongeboren kind gevaar loopt door (intrafamiliaal) geweld tegen de zwangere vrouw, door ander extreem risicovol gedrag van de ouder of ouders zelf, of door ernstige, risicovolle omstandigheden waarin het kind dreigt geboren te worden en op te groeien ten gevolge van ernstige gezondheids-, psychosociale of psychische problemen van de ouder of ouders, die van dien aard zijn dat ze de ontwikkeling of integriteit van het kind in gevaar brengen.

Zo kan onder andere worden verwezen naar de impact van een ernstige alcohol- of drugsverslaving van de zwangere vrouw op de ontwikkeling van het ongeboren kind. Een aanzienlijk dagelijks gebruik van alcohol kan leiden tot het foetaal alcoholsyndroom (FAS), dat ernstige gevolgen heeft voor het kind: vertraagde groei, laag geboortegewicht, gezichtsafwijkingen, kleine schedel met eventuele

¹¹ Het volledige officiële opschrift luidt: wet van 15 oktober 2018 betreffende de vrijwillige zwangerschapsafbreking, tot opheffing van de artikelen 350 en 351 van het Strafwetboek, tot wijziging van de artikelen 352 en 383 van hetzelfde Wetboek en tot wijziging van diverse wetsbepalingen (BS 29 oktober 2018).

¹² GwH 24 september 2020, nr. 122/2020.

¹³ Adv.RvS 67.057/AV van 12 november 2020 over het wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek met het oog op prenatale rechtsbescherming, *Parl.St.* Kamer 2020-21, nr. 55-1029/003.

gelaatsmisvormingen, neurologische afwijkingen en op latere leeftijd slecht sociaal functioneren, hyperactiviteit, verstandelijke handicap en autistisch gedrag. Net zoals bij alcohol komen ook drugs via de placenta in het lichaam van de foetus terecht, en kan de foetus verslaafd raken aan de middelen die de moeder gebruikt. Bij de geboorte wordt de toevoer naar de drugs voor de baby afgesneden en zal de baby, net als bij een volwassene, afkickverschijnselen vertonen. De medische term daarvoor is neonataal abstinentiesyndroom (NAS). Daarnaast verhoogt het gebruik van drugs tijdens de zwangerschap het risico op vroeggeboorte, problematische ontwikkeling en groeiachterstand, en kan het ook tot heel wat medische complicaties bij de moeder leiden.

Jeugdhulpaanbieders die geconfronteerd worden met een verontrustende zwangerschap en inschatten dat ze de ontwikkelingskansen van het ongeboren kind niet kunnen vrijwaren, richten zich tot de gemandateerde voorzieningen. Deze zullen de verontrusting in dat geval verder onderzoeken om na te gaan of gerechtelijke jeugdbeschermingsmaatregelen noodzakelijk zijn om de belangen en de ontwikkelingskansen van het ongeboren kind te beschermen.

Zowel de ondersteuningscentra Jeugdzorg als de vertrouwenscentra kindermishandeling kunnen deze opdracht op zich nemen. Het is aan de professionele inschatting en eigen positionering van de hulpverlener die de zorgverantwoordelijkheid draagt over de cliënt om – in functie van de problematiek – uit te maken naar welke gemandateerde voorziening hij/zij stapt in functie van verdere stappen inzake onderzoek maatschappelijke noodzaak, en dit ook zo met de cliënt te communiceren.

Het is onnodig te benadrukken dat zowel de jeugdhulpverleners als de gemandateerde voorzieningen zich ook kunnen beroepen op de spreekmogelijkheden, vermeld in artikel 458bis of 458ter van het Strafwetboek, als er binnen de toepassingsvoorwaarden van die artikelen sprake is van misdrijven op de zwangere vrouw of als de zwangere vrouw zelf ernstig in gevaar is.

Gelet op het feit dat het kind nog niet geboren is, kan er nog niet worden gesproken van 'ouders', zoals begrepen in de zin van de huidige definitie in artikel 2, 43°, van het decreet, namelijk de titularissen van het ouderlijk gezag. Onder ouders dient bij de beoordeling van de verontrustende zwangerschap aldus te worden verstaan:

- de vrouw die zwanger is van het ongeboren kind (*mater semper certa est, pater numquam*);
- de echtgenoot/echtgenote van de zwangere vrouw;
- de partner van de zwangere vrouw die het kind erkend heeft voor de geboorte;
- de partner van de zwangere vrouw ten aanzien van wie er een feitelijk vermoeden van ouderschap bestaat en met wie de zwangere vrouw in gezin samenleeft.

Als de ouders geen vrijwillige hulpverlening aanvaarden of er niet aan meewerken, of als de situatie dermate urgent is dat het nemen van gerechtelijke maatregelen noodzakelijk is om het ongeboren kind te beschermen, moeten de gemandateerde voorzieningen het dossier doorsturen naar het Openbaar Ministerie.

Daarbij moet worden benadrukt dat het doel van dit voorstel van decreet erin bestaat het gezin te beschermen tegen de gevolgen van dikwijls complexe problematieken die de oorzaak kunnen zijn van een verontrustende zwangerschap. Het doel is niet alleen het ongeboren kind, maar evengoed de zwangere vrouw als toekomstige ouder of beide toekomstige ouders en de overige (minderjarige) gezinsleden te beschermen.

De indieners van dit voorstel van decreet willen in dat kader ook benadrukken dat een en ander logischerwijs gepaard moet gaan met het bijkomend inzetten op preventie en op sensibilisering van de brede maatschappij en de gezondheidswerkers

(dokters, gynaecologen, leraren enzovoort) over vroegdetectie en de gevolgen van middelengebruik, intrafamiliaal geweld of een verslavingsproblematiek op de zwangerschap en de ontwikkeling van kinderen.

d) Decretale basis voor gerechtelijke jeugdbeschermingsmaatregelen vóór de geboorte

(i) Grondrechtelijk kader

Uit de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens vloeit voort dat het recht op eerbiediging van het privéleven zoals dat is verankerd in artikel 8 van het Europees Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden (EVRM) impliceert dat elke vrouw of man het recht heeft op eerbiediging van de beslissing om al dan niet moeder of vader te worden, wat behoort tot de sfeer van het privéleven en de persoonlijke autonomie. Zowel mannen als vrouwen hebben daarnaast ook een gewaarborgd recht op het uitbouwen of onderhouden van een gezinsleven, onder meer op grond van artikel 8 en 12 van het EVRM.¹⁴ Zoals hierboven al werd toegelicht, beoogt dit voorstel van decreet op geen enkele wijze afbreuk te doen aan die grondrechten.

Toch heeft de overheid ook de positieve verplichting om maatregelen te nemen waardoor een zwangerschap in optimale omstandigheden normaal tot een eind kan worden gebracht. Zo luidt het negende lid van de preambule van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK) van 20 november 1989 als volgt: "Indachtig dat, zoals aangegeven in de Verklaring van de Rechten van het Kind, het kind op grond van zijn lichamelijke en geestelijke onrijpheid bijzondere bescherming en zorg nodig heeft, met inbegrip van geëigende wettelijke bescherming, zowel voor als na zijn geboorte."

Zoals de Raad van State ook heeft aangegeven in het eerder aangehaalde advies, moet er een evenwicht worden gerealiseerd tussen de bescherming van het ongeboren kind (vanaf dertien weken na de conceptie, volgens de definitie in dit voorstel van decreet), en het zelfbeschikkingsrecht en het recht op eerbiediging van het privéleven en het familie- en gezinsleven van de zwangere vrouw of toekomstige ouder. Voor sommige maatregelen die (ook) een effect kunnen hebben na de geboorte van het kind, kan bovendien ook het recht op eerbiediging van het privéleven en het familie- en gezinsleven van anderen een rol spelen, bijvoorbeeld van de broers en zussen van het ongeboren kind. Voor de eventuele beschermingsmaatregelen die al prenataal zouden kunnen worden genomen, is dus telkens een uitgebalanceerde beoordeling nodig van de diverse betrokken rechten en vrijheden.

Uit artikel 8 van het EVRM en de uitgebreide rechtspraak daarover¹⁵ blijkt dat een inmenging in het privé- en gezinsleven moet voldoen aan drie vereisten: legaliteit (een duidelijke, voorzienbare wettelijke basis), legitimiteit (legitieme doelstellingen) en noodzakelijkheid (proportionaliteit van de interventie).

Met dit voorstel van decreet is alvast voldaan aan het legaliteitsvereiste: een duidelijke voorzienbare decretale basis en voorwaarden voor gerechtelijke jeugdbeschermingsmaatregelen die door een onafhankelijke jeugdrechter kunnen worden genomen vóór de geboorte van het kind.

¹⁴ En ook op grond van artikel 17 van het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten (IVBPR) en artikel 22 van de Grondwet.

¹⁵ Zie advies van de Raad van State nr. 65.057/AV, waarin wordt verwezen naar de synthese door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens van 10 september 2019, Strand Lobben et al. t. Noorwegen, paragraaf 202-213. In arrest Parillo t. Italië (GK) van 27 augustus 2015 heeft het Hof er eveneens aan herinnerd dat de opsomming van de uitzonderingen in lid 2 van artikel 8 van het verdrag exhaustief is en de definitie van die uitzonderingen restrictief. Om verenigbaar te zijn met het verdrag moet een beperking op dat recht inzonderheid ingegeven zijn door een doelstelling die kan worden gelieerd aan een van de doelstellingen die in die bepaling worden opgesomd.

Daarnaast beoogt dit voorstel een legitieme doelstelling, namelijk het beschermen van ongeboren kinderen, vanaf dertien weken na de conceptie, als de ontwikkeling van die kinderen ernstig wordt bedreigd (cfr. rechten van het kind).

De vereiste van de noodzakelijkheid tot slot, moet worden ingevuld aan de hand van de volgende voorwaarden¹⁶:

- er moeten grondige redenen voorhanden zijn voor de interventie, die worden beoordeeld op basis van de concrete omstandigheden van het geval;
- behoudens tegenindicatie moet de maatregel tijdelijk van aard zijn;
- er mag alleen tot de interventie worden besloten na een zorgvuldige besluitvorming en een behoorlijke procedure. Essentieel daarbij is ook dat wordt aangetoond dat andere, minder indringende maatregelen zijn overwogen. In die procedure moeten bovendien de ouders (en eventueel andere belanghebbenden) worden betrokken en moet met hun mening en belangen rekening worden gehouden.

Uit wat hieronder volgt, zal blijken dat ook aan de vereiste van noodzakelijkheid voldaan is. De proportionaliteit en de subsidiariteit worden geëerbiedigd bij de invoering van de gerechtelijke jeugdbeschermingsmaatregelen met het oog op de bescherming van de belangen van ongeboren kinderen. Bij alle maatregelen staat het subsidiariteitsprincipe en de tijdelijkheid immers voorop. De procedure bij de jeugdrechtsbank waarborgt ook de verweermogelijkheden en de betrokkenheid van de ouders.

(ii) Invoering van de ondertoezichtstelling als gerechtelijke jeugdbeschermingsmaatregel

In Nederland bestaat het systeem van de ondertoezichtstelling of OTS.¹⁷ Het gaat om een verplichte maatregel, waarbij een hulpverlener (de gezinsvoogd of gezinscoach) een gezin volgt en begeleidt, met als doel de schade voor het ongeboren kind te voorkomen en/of te beperken. De ondertoezichtstelling wordt, na onderzoek en een verzoek door de Raad voor de Kinderbescherming, uitgesproken door de Nederlandse kinderrechtster als de belangen van een kind ernstig bedreigd worden. De OTS wordt in Nederland uitgevoerd door een gecertificeerde instelling die daarvoor professionele gezinsvoogden inschakelt.

De indieners van dit voorstel van decreet willen dat concept ook invoeren in België, specifiek voor ongeboren kinderen van wie de belangen en ontwikkelingskansen ernstig bedreigd worden. De ondertoezichtstelling moet meer bepaald mogelijk worden voor de kleine groep van (toekomstige) ouders die vrijwillige zorg afwijzen, of daar niet of onvoldoende aan meewerken, waardoor de noden en de gezondheid van het ongeboren kind ernstig in gevaar komen.

De ondertoezichtstelling moet de mogelijkheid bieden om sneller in verplichte begeleiding te voorzien bij verontrustende zwangerschappen, bijvoorbeeld voor ouders met complexe verslavings- of psychische problematieken, of voor zwangere vrouwen die het slachtoffer zijn van intrafamiliaal geweld, waardoor er sprake is van een ernstige bedreiging van de belangen en de ontwikkelingskansen van het ongeboren kind. De ondertoezichtstelling heeft tot doel het ongeboren kind te beschermen opdat het op een veilige en gezonde manier geboren kan worden en opgroeien, rekening houdend met de universele rechten van de mens en het kind. De indieners van dit voorstel van decreet vatten de ondertoezichtstelling op als een traject van aanklappende hulp die bescherming biedt aan het ongeboren kind

¹⁶ Zie het overzicht van de arresten van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, opgenomen in advies van de Raad van State nr. 65.057/AV, p. 12-13.

¹⁷ <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/jeugdbescherming/vraag-en-antwoord/wanneer-ondertoezichtstelling>

én het gezin, met als doelstelling het kind in een veilige en gezonde omgeving geboren te laten worden en het de kans te geven zich verder te ontwikkelen.

Hoewel het ongeboren kind onder toezicht wordt gesteld, focust de verplichte begeleiding of hulpverlening toch op het hele gezin (beide ouders én de eventuele andere kinderen in het gezin) en dus niet alleen op de moeder, die zwanger is van dat ongeboren kind.

De ondertoezichtstelling kan pas worden opgelegd na dertien weken zwangerschap (in de zin van de wet van 15 oktober 2018), zodat er geen afbreuk wordt gedaan aan de autonome keuze van de vrouw om de zwangerschap alsnog te beëindigen als ze die als ongewenst ervaart. De ondertoezichtstelling duurt idealiter minstens tot het kind de leeftijd van één jaar heeft bereikt.

De ondertoezichtstelling zal worden uitgevoerd door een coördinerende casemanager die waakt over het multidisciplinaire overleg met diverse hulpverleners. De casemanager is een brugfiguur, die zowel de link bewaakt met diverse hulpverleners (het medisch-sociaal opvangcentrum, de huisarts, vroedvrouwen, het vertrouwenscentrum kindermishandeling, de context en familie, het centrum voor kinderzorg en gezinsondersteuning enzovoort), als de link met de jeugdrechtsbank die de gedwongen maatregel bewaakt (cfr. het PONDO-project in Leuven).

De jeugdrechtsbank stelt bij het opleggen van de ondertoezichtstelling duidelijke voorwaarden, afspraken en termijnen vast om een veilige situatie tot stand te brengen voor de geboorte van het kind.

De casemanager die de voorwaarden opvolgt, heeft een controlerende functie en rapporteert op regelmatige basis gedurende het traject aan de jeugdrechtsbank. Om die reden, maar ook omdat het aangewezen is dat de continuïteit van de opvolging na de geboorte van het kind gegarandeerd blijft, ook ten aanzien van de andere kinderen uit dezelfde gezinscontext, zien de indieners van dit voorstel van decreet daarvoor een rol weggelegd voor de sociale dienst jeugdrechtsbank.

Naast de invoering van de ondertoezichtstelling moet er ook blijvend worden geïnvesteerd in de gezondheid en de pedagogische vaardigheden van (toekomstige) ouders. De ondertoezichtstelling moet gepaard gaan met een gegarandeerd aanbod voor het kind in nood en de ouders. De hulpverlening moet kunnen 'volgen' met de correcte expertise, die focust op de verschillende problematieken waarmee een toekomstige ouder kan worstelen, waaronder geestelijke gezondheidszorg of drughulpverlening. Dat betekent: geen wachtlijsten, onmiddellijke aanklampende hulp, onmiddellijke opname als dat nodig is, outreachende hulpverlening enzovoort. Dat veronderstelt ook dat er een vervolgaanbod wordt aangeboden na de ondertoezichtstelling.

Het opleggen van een OTS heeft als voordeel dat er tijdens die OTS al gezocht kan worden naar vervolghulp en dat er naast gerechtelijk ingrijpen en bescherming ook ruimte is om expliciet perspectief te bieden aan de (toekomstige) ouders door het bepalen van voorwaarden en minimale verwachtingen.

(iii) Voorafgaande beslissing tot uithuisplaatsing van het kind meteen na de geboorte

Daarnaast moet er ook in een uitdrukkelijke decretale grondslag worden voorzien voor andere gerechtelijke jeugdbeschermingsmaatregelen die door de jeugdrechter kunnen worden opgelegd vóór de geboorte van het kind. Er kan bijvoorbeeld worden gedacht aan een uithuisplaatsing van het kind meteen na de geboorte. Het scheiden van ouder en kind vlak na een bevalling gebeurt in de praktijk al in Vlaanderen.

Om decretaal te verankeren wat in de praktijk al gebeurt en daardoor voor meer rechtszekerheid te zorgen, hebben de indieners van dit voorstel van decreet uitdrukkelijk de mogelijkheid bepaald dat de uithuisplaatsing na de geboorte ook al tijdens de verontrustende zwangerschap door de jeugdrechter kan worden opgelegd:

- 1° de jeugdrechter kan die beslissing nemen als een ondertoezichtstelling niet heeft geleid tot het nakomen van de opgelegde voorwaarden of tot het creëren van een veilige en gezonde situatie voor het ongeboren kind om in geboren te worden;
- 2° die maatregel kan ook worden opgelegd in gevallen waarin er geen voorafgaande ondertoezichtstelling werd bevolen, maar waarin er wel sprake is van een dermate urgente verontrustende zwangerschap dat het noodzakelijk is dat het kind meteen na de geboorte uit huis wordt geplaatst om de veiligheid van dat kind te garanderen, omdat er geen enkele andere maatregel meer mogelijk is.

Als de jeugdrechter die tijdelijke maatregel of maatregelen oplegt, bepaalt hij duidelijke voorwaarden, afspraken en termijnen om tot een veilige situatie terug te keren en een hereniging met de ouder of ouders mogelijk te maken. Het ligt evenwel bij de ouder of ouders om te bewijzen dat er opnieuw sprake is van een situatie waarin de kinderen veilig kunnen opgroeien.

Vooraleer de jeugdrechtbank of de jeugdrechter de uithuisplaatsing na de geboorte beveelt, gaat hij na of gezamenlijke opvang van ouder/ouders en kind mogelijk is. Zowel bij psychische problemen als bij een verslavingsproblematiek kan een gezamenlijke opvang van ouder en kind in een gespecialiseerde afdeling van een psychiatrisch ziekenhuis of een therapeutisch centrum met het oog op hulpverlening zeer zinvol zijn. Een succesvol voorbeeld van zulke gezamenlijke opvang is het project De Tipi van vzw De Kiem of het project Moeder en Baby van Karus.

5. Vertraging of inefficiënties in de gerechtelijke hulpverlening vermijden in crisis-situaties

Als de gerechtelijk fase van kracht is en er zich een crisissituatie voordoet waardoor de jeugdrechter een beroep moet doen op het crisismeldpunt, bestaat op dit ogenblik het risico dat de gerechtelijke maatregel zonder voorwerp wordt of dat er onnodige vertraging wordt opgelopen bij het vinden van de broodnodige hulpverlening. Op het moment dat de gerechtelijk fase al van kracht is, is er de facto ofwel sprake van hoogdringendheid, ofwel van een vaststelling dat er geen vrijwillige hulpverlening mogelijk is (subsidiariteit). Het oordeel van de jeugdrechter over de verontrustende situatie staat in dat geval vast en moet dus als een vaststaand gegeven worden beschouwd. Als er sprake is van gedwongen hulpverlening in de gerechtelijke fase, is er de facto ook geen instemming nodig van de betrokkenen (artikel 6, vijfde lid).

De taken van het crisismeldpunt moeten derhalve worden aangepast aan de principes die gelden in de gerechtelijke fase, om te vermijden dat er een toetsing gebeurt die tegenstrijdig is aan het oordeel van de jeugdrechter of waardoor de maatregel die de jeugdrechter oplegt, zonder voorwerp wordt.

6. Uitbreiding van de gerechtelijke maatregelen

De gerechtelijke maatregelen die een jeugdrechter vandaag in een verontrustende situatie kan opleggen ten aanzien van ouders, zijn zeer beperkt. Vooreerst is "het opleggen van een pedagogische richtlijn" mogelijk (artikel 48, §1, 1°), maar het staat buiten kijf dat een dergelijke maatregel geen zoden aan de dijk zal brengen als complexe problematieken in het gezin de basis vormen van de verontrustende situatie. Daarnaast is er ook een zogenaamd opvoedingsproject mogelijk waaraan de minderjarige samen met zijn ouders kan worden toegewezen, maar dat project

is beperkt in de tijd (ten hoogste zes maanden, zie artikel 48, §1, 3°). De overige maatregelen zijn allemaal gefocust op de minderjarige.

Om die reden willen de indieners van dit voorstel van decreet extra gerechtelijke maatregelen vastleggen die door de jeugdrechter kunnen worden opgelegd ten aanzien van de ouders in geval van een verontrustende situatie, alsook ten aanzien van toekomstige ouders in geval van een verontrustende zwangerschap. Het gaat om de volgende maatregelen:

- opvoedingsondersteuning: dat kan binnen de georganiseerde opvoedingsondersteuning bij de opvoedingswinkels van de Huizen van het Kind, de opvoedingsondersteuning van het Centrum Algemeen Welzijnswerk (met uitbreiding van de projecten), de centra voor geestelijke gezondheidszorg en andere soortgelijke aanbieders. De maatregel kan bijvoorbeeld bestaan uit een traject van pedagogische adviesgesprekken, oudercursussen en training;
- sociale en/of psychische begeleiding voor de ouders/het gezin.

In dit kader stippen de indieners van dit decreet nogmaals aan dat de Vlaamse Regering onder voormelde maatregelen de gezamenlijke opvang van de moeder en/of de vader met het kind, beter moet verankeren, verder uitbouwen en uitrollen. Zowel bij psychische problemen als bij een verslavingsproblematiek kan een gezamenlijke opvang van ouder en kind in een gespecialiseerde afdeling van een psychiatrisch ziekenhuis of een therapeutisch centrum met het oog op hulpverlening zeer zinvol zijn. Opnieuw kan als voorbeeld worden gewezen op het project De Tipi van vzw De Kiem of Moeder en Baby van Karus.

Daarnaast kan een jeugdrechter ook voorwaarden verbinden aan de uithuisplaatsing van een kind, die gelden voor de ouders om de hereniging met hun kind te kunnen verkrijgen. Die voorwaarden moeten duidelijk geformuleerd zijn en worden al dan niet aan haalbare termijnen gekoppeld, met duidelijke vermelding van de gevolgen als ze niet worden nageleefd.

7. Een weerlegbaar vermoeden van verontrustende situatie in geval van antecedenten

De indieners van dit voorstel van decreet zijn van mening dat er preventief moet worden opgetreden in de gevallen waarin er al zeer vroeg een vermoeden van verontrustende situatie is door bestaande antecedenten.

Er is sprake van een dergelijk vermoeden als al eerder kinderen van een van de ouders of van beide ouders uit huis geplaatst werden. Wetenschappelijk onderzoek heeft uitgewezen dat onder meer eerdere kinderschermingsmaatregelen voor andere kinderen in hetzelfde gezin een grote risicofactor¹⁸ zijn voor nieuwe verontrusting. De uithuisplaatsing van een kind is bovendien de meest ingrijpende kinderschermingsmaatregel die door een jeugdrechter kan worden bevolen. Het is als het ware een ultimatum remedium.

Voor situaties waarin er al een of meer kinderen uit huis geplaatst werden, wordt een vermoeden van verontrustende situatie ingesteld om te voorkomen dat andere minderjarigen of ongeboren kinderen in dezelfde gezinscontext eveneens het slachtoffer worden van een verontrustende situatie. In die gevallen is het immers vooral van belang om preventief in de nodige jeugdbescherming te voorzien en er in voorkomend geval voor te zorgen dat het parket en de jeugdbank meteen op de hoogte zijn en zo nodig de gepaste maatregelen kunnen nemen om kinderleed of herhaling daarvan te voorkomen.

¹⁸ Broekhoven J.L. (2016). Beschermingsmaatregelen bij ongeboren en pasgeboren kinderen: Een dossieronderzoek naar de kenmerken van de (aanstaande) moeders en hun leefomgeving. Utrecht, Nederland: Universiteit Utrecht/Raad voor de Kinderbescherming.

Indien er door de jeugdrechtbank een uithuisplaatsing van één of meer minderjarigen in een gezinscontext wordt bevolen, is er voor de overige minderjarigen die in eenzelfde gezinscontext leven of opgroeien sprake van een automatisch vermoeden van verontrustende situatie.

In concreto moet de rechter ambtshalve het bestaan van dit vermoeden vaststellen, indien blijkt dat er nog andere minderjarigen opgroeien in dezelfde gezinscontext als de uithuisgeplaatste minderjarige. De jeugdrechter die dit vaststelt, verzoekt de sociale dienst van de jeugdrechtbank, die al belast is met de opvolging van de uithuisplaatsing van de betreffende minderjarige(n), de situatie van de andere minderjarige(n) binnen dezelfde gezinscontext in kaart te brengen op korte termijn. De sociale dienst brengt de jeugdrechter schriftelijk in kennis van zijn verslag over het onderzoek van de situatie van de overige minderjarigen in dezelfde gezinscontext als de uithuisgeplaatste minderjarige.

De jeugdrechter gaat vervolgens over tot het horen van de ouders. Het vermoeden van verontrustende situatie is een weerlegbaar vermoeden. Ouders kunnen de jeugdrechter, met alle mogelijke middelen van recht, aantonen dat er in de feiten geen sprake (meer) is van een verontrustende situatie, bijvoorbeeld omdat de redenen die eerder aanleiding gaven tot het bestaan van een verontrustende situatie, niet meer aanwezig zijn, of omdat de verontrusting in het verleden maar op één minderjarige betrekking had, om redenen die voortvloeiden uit (de interactie met) de minderjarige of uit externe factoren.

Als er echter geen vooruitzicht is op de terugkeer van de uit huis geplaatste minderjarige(n) naar het gezinsleven met de ouder(s) door de specifieke opvoedings- of gezinssituatie omdat die van aard is dat ook de veiligheid, de ontwikkelingskansen en de integriteit van de andere minderjarigen er niet gegarandeerd zijn, zal het vermoeden niet weerlegd kunnen worden en zal er sprake zijn van een noodzaak tot gerechtelijke hulpverlening voor de andere minderjarigen of ongeboren kinderen in dezelfde gezinscontext.

De sociale dienst evalueert het vermoeden van verontrusting om de 6 maanden, en zolang er een uithuisplaatsing aan één of meerdere minderjarigen werden opgelegd en brengt daarover verslag uit bij de jeugdrechter. De sociale dienst maakt in dat kader, in voorkomend geval, melding van de wijzigingen in de samenstelling van het gezin die zich voordoen en die een impact hebben op de beoordeling van het vermoeden van verontrusting. Indien het onderzoek van de gezinscontext in het licht van de evaluatie van het vermoeden van verontrusting noopt tot samenwerking met de sociale dienst van een ander gerechtelijk arrondissement, bijvoorbeeld door een verhuis van één van beide ouders, dan wel van de minderjarigen, wordt die samenwerking tot stand gebracht. De Vlaamse Regering bepaalt de randvoorwaarden voor zulke samenwerking.

Mogelijk zijn er ook andere antecedenten die aanleiding geven tot een weerlegbaar vermoeden van een verontrustende situatie. Het kan bijvoorbeeld ook wenselijk zijn om in preventieve hulpverlening en opvolging te voorzien als een jeugdrechtbank al heeft geoordeeld dat een ouder volledig uit het ouderlijke gezag moet worden ontzet in het belang van een minderjarige, op grond van artikel 32 van de (federale) Jeugdbeschermingswet. Als immers vaststaat dat een ouder niet meer kan instaan voor de 'bewaring en opvoeding' van een of meer van zijn kinderen, rijst de vraag waarom dat dan wel het geval zou zijn voor andere kinderen die al dan niet van die ouder afstammen en met die ouder in een gezin leven.

Daarnaast is het ook aangewezen om in een weerlegbaar vermoeden van verontrusting te voorzien als één of beide (aanstaande) ouders in het justitieel kader gevolgd worden naar aanleiding van een veroordeling tot een criminele of

correctionele straf wegens intrafamiliaal geweld of geweld- of zedenfeiten gepleegd op of in het bijzijn van een minderjarige.

Het vaststellen van een weerlegbaar vermoeden van verontrusting naar aanleiding van zulke antecedenten en de informatie-uitwisseling daarover gaat echter de doelstelling en de mogelijkheden van dit voorstel van decreet te buiten. Om daarin te voorzien is een aanpassing van diverse regelgevende teksten nodig, zowel op federaal als regionaal niveau.

II. TOELICHTING BIJ DE ARTIKELEN

Artikel 1

Artikel 1 vereist geen toelichting.

Artikel 2

De definities in artikel 2 van het decreet van 12 juli 2013 betreffende de integrale jeugdhulp worden aangevuld met definities van de nieuwe concepten 'casusoverleg', 'gerechtelijke jeugdbeschermingsmaatregel', 'gezinscontext', 'ondertoezichtstelling', 'ongeboren kind' en 'verontrustende zwangerschap' om het toepassingsgebied van het decreet uit te breiden en af te bakenen. Daarnaast wordt ook de definitie van 'ouders' aangevuld in het licht van het nieuwe concept 'verontrustende zwangerschap'.

Artikel 3

Artikel 3 wijzigt artikel 6 van hetzelfde decreet met als doel het begrip 'vrijwillige medewerking' te verduidelijken en te concretiseren, opdat jeugdhulpverleners de situaties kunnen afbakenen waarin er geen sprake is van vrijwillige medewerking, waardoor de vrijwillige hulpverleningsfase kan worden verlaten.

Artikel 4

Artikel 4 wijzigt het opschrift van hoofdstuk 8, met als doel het toepassingsgebied uit te breiden tot verontrustende zwangerschappen.

Artikel 5

Artikel 5 wijzigt het opschrift van afdeling 1 van hoofdstuk 8, met als doel het toepassingsgebied uit te breiden tot verontrustende zwangerschappen.

Artikel 6

Artikel 6 wijzigt artikel 32 van hetzelfde decreet, met als doel twee principes te verankeren, namelijk het principe dat het gepast omgaan met verontrustende situaties moet worden ingevuld rekening houdend met de ernst van de verontrusting en het principe dat de beoordeling van de verontrusting voor alle minderjarigen binnen dezelfde gezinscontext moet worden uitgevoerd.

Afhankelijk van de ernst van de verontrusting wordt een stappenplan opgesteld voor de jeugdhulpaanbieder, met de nadruk op de mogelijkheden die het meldingsrecht of spreekrecht bieden op grond van artikel 458bis, en de mogelijkheden van het gedeeld beroepsgeheim op grond van artikel 458ter van het Strafwetboek. Voor zover er sprake is van een ernstige verontrusting die jeugdhulpaanbieders toelaat gebruik te maken van het spreekrecht, moet het casusoverleg worden gestandaardiseerd.

Er wordt delegatie gegeven aan de Vlaamse Regering om de randvoorwaarden te bepalen voor het casusoverleg zodat dit overal onder dezelfde voorwaarden kan worden uitgerold. De indieners van dit voorstel geven meer bepaald delegatie aan de Vlaamse Regering om het casusoverleg, zoals vormgegeven in het Protocol van Moed, op uniforme wijze in te voeren en overal uit te rollen.

Artikel 7

Artikel 7 voegt in hetzelfde decreet een nieuw artikel 32/1 in, waardoor aan de jeugdhulp en de jeugdhulpaanbieders de mogelijkheid wordt geboden om verontrustende zwangerschappen te melden aan de gemandateerde voorzieningen met het oog op een onderzoek naar de noodzaak tot het opleggen van gerechtelijke jeugdbeschermingsmaatregelen.

Er wordt delegatie aan de Vlaamse Regering gegeven om de randvoorwaarden voor de ondersteuning, de melding en het onderzoek van verontrustende zwangerschappen nader te preciseren.

Artikel 8

Artikel 8 wijzigt artikel 33 van hetzelfde decreet door de opdracht van het ondersteuningscentrum jeugdzorg uit te breiden met het onderzoek en de opvolging van een verontrustende zwangerschap.

Daarnaast benadrukt artikel 8 door de invoeging van een nieuwe paragraaf 1/1 in artikel 33 van hetzelfde decreet, ook voor het OCJ het belang van het spreekrecht en het casusoverleg onder de voorwaarden van respectievelijk artikel 458bis en 458ter van het Strafwetboek.

Er wordt delegatie aan de Vlaamse Regering gegeven om nader te bepalen wie aan het casusoverleg kan deelnemen, en met welke finaliteit en volgens welke voorwaarden het overleg zal plaatsvinden.

Artikel 9

Artikel 9 wijzigt artikel 34 van hetzelfde decreet om het principe te verankeren dat het OCJ zijn opdracht ambtshalve moet uitbreiden tot alle betrokken minderjarigen als het tijdens een maatschappelijk onderzoek vaststelt dat de veiligheid, de ontplooiingskansen, of zowel de veiligheid als de ontplooiingskansen van verschillende minderjarigen binnen dezelfde gezinscontext niet gewaarborgd is. Dat impliceert niet dat er voor al die minderjarigen de facto een hulpverleningstraject moet worden opgestart, maar wel dat er voor elk van hen moet worden beoordeeld of er sprake is van verontrusting.

Zoals al in de algemene toelichting werd aangekaart, impliceert dit dat artikel 65 van het besluit van de Vlaamse Regering van 21 februari 2014 betreffende de integrale jeugdhulp moet worden opgeheven.

Artikel 10

Artikel 10 voegt aan artikel 38 van hetzelfde decreet een punt 3° toe, waardoor het OCJ na de (minstens halfjaarlijkse) evaluatie de mogelijkheid krijgt om de fase van de vrijwillige jeugdhulpverlening te stoppen en het dossier aan het Openbaar Ministerie te bezorgen.

Artikel 11

Artikel 11 concretiseert de mogelijkheid voor het OCJ om na een (minstens halfjaarlijkse) evaluatie de vrijwillige hulpverlening te stoppen en het dossier aan het Openbaar Ministerie te bezorgen met het oog op de gerechtelijke fase. Dat wordt met name mogelijk als jeugdhulpverlening nog steeds maatschappelijk noodzakelijk is, maar er geen vrijwillige medewerking meer is, in strijd met de belangen van de minderjarige, of als de jeugdhulpverlening niet heeft geleid of niet zal leiden tot het bereiken van de minimale verwachtingen voor de vooraf bepaalde en omschreven evolutie die noodzakelijk is om de situatie van de minderjarige te verbeteren.

Artikel 12

Artikel 12 vult artikel 40, eerste lid, van hetzelfde decreet aan met een punt 3°, waarin de vereiste is opgenomen dat een doorverwijzing naar het Openbaar Ministerie ten gevolge van de evaluatie van de stopzetting van de vrijwillige fase, het resultaat van de evaluatie moet vermelden.

Artikel 13

Artikel 13 voert in hetzelfde decreet een nieuw artikel 41/1 in dat de voorwaarden bevat van de opdracht van het OCJ inzake het onderzoek naar, de opvolging van en het doorsturen van meldingen van verontrustende zwangerschappen naar het Openbaar Ministerie.

Artikel 14

Artikel 14 voegt in hetzelfde decreet een nieuw artikel 42/1 in, dat de taak van het vertrouwenscentrum kindermishandeling bij het onderzoek en de opvolging van verontrustende zwangerschappen concretiseert en afbakt. Daarnaast wordt door de invoeging van een nieuwe paragraaf 1/1 ook het belang voor het vertrouwenscentrum kindermishandeling benadrukt van het spreekrecht en het casusoverleg, onder de voorwaarden van respectievelijk artikel 458bis en artikel 458ter van het Strafwetboek.

Artikel 15

Artikel 15 wijzigt artikel 43 van hetzelfde decreet om ook voor de opdrachten van het OCJ en het VK bij meldingen van verontrustende zwangerschappen te garanderen dat slechts één van beide instanties in een betreffende casus kan interveniëren.

Artikel 16

Artikel 16 voegt aan paragraaf 2 van artikel 44 van hetzelfde decreet een tweede lid toe om de taken van het crisismeldpunt aan te passen aan de principes die gelden in de gerechtelijke fase, en om te vermijden dat er een toetsing plaatsvindt die tegenstrijdig is aan het oordeel van de jeugdrechter of waardoor de maatregel die de jeugdrechter oplegt, zonder voorwerp wordt.

Artikel 17

Artikel 17 wijzigt het opschrift van afdeling 1 van hoofdstuk 11 met als doel het toepassingsgebied uit te breiden met gerechtelijke jeugdbeschermingsmaatregelen.

Artikel 18

Artikel 18 voegt in hetzelfde decreet een nieuw artikel 47/1 in dat naar analogie van de verontrusting bij minderjarigen, een gewone en een hoogdringende vorderingsgrond bepaalt voor het Openbaar Ministerie om gerechtelijke jeugdbeschermingsmaatregelen te vorderen in geval van een verontrustende zwangerschap.

Artikel 19

Artikel 19 brengt verschillende wijzigingen aan in artikel 48 van hetzelfde decreet met het oog op de uitbreiding van de gerechtelijke maatregelen die een jeugdrechter kan opleggen aan ouders of opvoedingsverantwoordelijken in het kader van de jeugdhulpverlening. Zo worden een tijdelijke opvoedingsondersteuning en een tijdelijke sociale en/of psychische (gezins)begeleiding of hulpverlening voor de ouders of opvoedingsverantwoordelijken ingevoerd.

Daarnaast wordt ook principieel verankerd dat als de jeugdrechtbank en de jeugdrechter beslissen tot een tijdelijke uithuisplaatsing van de minderjarige, ze voorwaarden aan de uithuisplaatsing kunnen verbinden ten aanzien van de ouders, of in voorkomend geval de opvoedingsverantwoordelijken, met het oog op de hereniging met de minderjarige. De jeugdrechtbank en de jeugdrechter motiveren die voorwaarden op basis van de concrete omstandigheden van uithuisplaatsing.

Er wordt delegatie aan de Vlaamse Regering gegeven om de nadere invulling en de voorwaarden van de maatregelen in kwestie verder te bepalen.

Artikel 20

Artikel 20 vult artikel 50 van hetzelfde decreet aan zodat de maatregelen die de jeugdrechter oplegt in toepassing van artikel 48, §1, 1°/1 en 1°/2, namelijk de opvoedingsondersteuning of de sociale en/of psychische (gezins)begeleiding, worden opgevolgd en gecoördineerd door de sociale dienst.

De Vlaamse Regering is bevoegd om te bepalen welke hulpverleners in aanmerking komen om de maatregelen uit te voeren en te organiseren, en onder welke nadere voorwaarden de samenwerking en afstemming tussen de hulpverlener en de sociale dienst verloopt. Zoals reeds aangestipt, zien de indieners hier een rol weggelegd voor de opvoedingswinkels van de Huizen van het Kind, de opvoedingsondersteuning van het Centrum Algemeen Welzijnswerk (met uitbreiding van de projecten), de centra voor geestelijke gezondheidszorg en andere soortgelijke aanbieders.

Artikel 21

Artikel 21 wijzigt artikel 51, eerste lid, van hetzelfde decreet opdat ouders die het voorwerp zijn van een gerechtelijke maatregel, ook om de opheffing ervan kunnen verzoeken. Daarnaast brengt artikel 19 ook een wijziging aan in artikel 51, tweede lid, door de maximumtermijnen en de mogelijkheden tot verlenging ook te bepalen voor de nieuw ingevoegde gerechtelijke maatregelen ten aanzien van de ouders.

Artikel 22

Artikel 22 breidt artikel 53 van hetzelfde decreet uit zodat de nieuwe gerechtelijke maatregelen ten aanzien van ouders ook door de jeugdrechter kunnen worden opgelegd in hoogdringende gevallen.

Artikel 23

Artikel 23 voegt in afdeling 2 van hoofdstuk 11 van hetzelfde decreet een nieuwe onderafdeling 3 in, die bepaalt welke gerechtelijke jeugdbeschermingsmaatregelen de jeugdrechter kan opleggen in geval van een verontrustende zwangerschap.

Artikel 24

Artikel 24 voegt in hetzelfde decreet een nieuw artikel 54/1 in, dat de voorwaarden voor de ondertoezichtstelling als gerechtelijke jeugdbeschermingsmaatregel bepaalt. Daarnaast bepaalt dit artikel ook dat de jeugdrechter kan beslissen om het kind meteen na de geboorte tijdelijk uit huis te plaatsen als de ondertoezichtstelling niet heeft geleid tot een veilige situatie. Gelet op de uitgebreide uiteenzetting daarover in de algemene toelichting (zie punt c) behoeft dit artikel geen verdere toelichting.

Artikel 25

Artikel 25 voegt in hetzelfde decreet een nieuw artikel 54/2 in, dat bepaalt welke overige maatregelen de jeugdrechter kan opleggen aan ouders in geval van een vordering door het Openbaar Ministerie bij een verontrustende zwangerschap. Zo wordt in een tijdelijke opvoedingsondersteuning, of in een tijdelijke sociale en/of psychische begeleiding of hulpverlening voor ouders van het ongeboren kind voorzien, alsook in een tijdelijke uithuisplaatsing vlak na de geboorte. Voorafgaand aan een uithuisplaatsing vlak na de geboorte moet de jeugdrechter eerste overwegen of een gezamenlijke opvang ouder/kind opportuun is. Daarnaast wordt ook bepaald dat als de jeugdrechtbank beslist om verschillende maatregelen te combineren, er in de coördinatie van die maatregelen voorzien moet worden, alsook in een contextgerichte werking ervan.

Er wordt delegatie aan de Vlaamse Regering gegeven om de nadere invulling en de voorwaarden van de maatregelen in kwestie verder te bepalen.

Artikel 26

Artikel 26 voegt in hetzelfde decreet een nieuw artikel 55/1 in dat het weerlegbaar vermoeden van verontrusting invoert. De jeugdrechter die de uithuisplaatsing oplegt van een minderjarige, of een kind vlak na de geboorte, dient ambtshalve een vermoeden van verontrusting vast te stellen voor alle overige minderjarigen en ongeboren kinderen in dezelfde gezinscontext.

De jeugdrechter beveelt de sociale dienst met een onderzoek en gaat vervolgens over tot het horen van de ouders. Het vermoeden van verontrusting is een weerlegbaar vermoeden. Ouders kunnen de jeugdrechter, met alle mogelijke middelen van recht, aantonen dat er in de feiten geen sprake (meer) is van een verontrusting, bijvoorbeeld omdat de redenen die eerder aanleiding gaven tot het bestaan van een verontrustende situatie, niet meer aanwezig zijn, of omdat de verontrusting in het verleden maar op één minderjarige betrekking had, om redenen die voortvloeiden uit (de interactie met) de minderjarige of uit externe factoren.

Als er echter geen vooruitzicht is op de terugkeer van de uit huis geplaatste minderjarige(n) naar het gezinsleven met de ouder(s) door de specifieke opvoedings- of gezinssituatie omdat die van aard is dat ook de veiligheid, de ontwikkelingskansen en de integriteit van de andere minderjarigen er niet gegarandeerd zijn, zal het vermoeden niet weerlegd kunnen worden en zal er sprake zijn van een noodzaak tot gerechtelijke hulpverlening voor de andere minderjarigen of ongeboren kinderen in dezelfde gezinscontext.

Artikel 27

Artikel 27 wijzigt artikel 57, eerste lid, van hetzelfde decreet zodat de opdracht van de sociale dienst jeugdrechtbank ook wordt uitgebreid tot de gerechtelijke jeugdbeschermingsmaatregelen.

Artikel 28

Artikel 28 wijzigt artikel 58, eerste lid, van hetzelfde decreet zodat de opdracht van de sociale dienst jeugdrechtbank ook wordt uitgebreid tot de gerechtelijke jeugdbeschermingsmaatregelen.

Artikel 29

Artikel 29 wijzigt artikel 72, §2, van hetzelfde decreet teneinde de beschrijving van de gezinscontext op te nemen in de gegevens in het elektronisch dossier.

Artikel 30

Artikel 30 wijzigt artikel 76 van hetzelfde decreet om de verwerking van de persoonsgegevens ook te regelen voor de nieuwe opdrachten van de gemandateerde voorzieningen met betrekking tot verontrustende zwangerschappen.

Artikel 31

Artikel 31 vereist geen toelichting.

Conner ROUSSEAU
Freya VAN DEN BOSSCHE
Hannes ANAF

VOORSTEL VAN DECREET

Artikel 1. Dit decreet regelt een gemeenschapsaangelegenheid.

Art. 2. In artikel 2, §1, van het decreet van 12 juli 2013 betreffende de integrale jeugdhulp, het laatst gewijzigd bij het decreet van 21 mei 2021, worden de volgende wijzigingen aangebracht:

1° er wordt een punt 5°/1 ingevoegd, dat luidt als volgt:

“5°/1 casusoverleg: het overleg dat op grond van een gedeeld beroepsgeheim tussen jeugdhulpverleners, andere hulpverleners en politie- en justitiediensten kan worden georganiseerd onder de voorwaarden van artikel 458ter van het Strafwetboek;”;

2° er wordt een punt 18°/1 ingevoegd, dat luidt als volgt:

“18°/1 gerechtelijke jeugdbeschermingsmaatregel: de maatregel die wordt opgelegd bij rechterlijke beslissing en die noodzakelijk is om de belangen en de ontwikkelingskansen van het ongeboren kind te beschermen;”;

3° er wordt een punt 19°/1 ingevoegd, dat luidt als volgt:

“19°/1 gezinscontext: alle minderjarigen en, in voorkomend geval ongeboren kinderen, die opgroeien of samenleven in hetzelfde gezin, ongeacht of er sprake is van bloedverwantschap tussen deze minderjarigen of met de ouders of opvoedingsverantwoordelijken met wie zij samenleven;”;

4° er wordt een punt 41°/1 ingevoegd, dat luidt als volgt:

“41°/1 ondertoezichtstelling: de gezinshulpverlening die door de rechter wordt opgelegd om schade voor het ongeboren kind te voorkomen of te beperken, en met de doelstelling om het kind in een veilige en gezonde omgeving geboren te laten worden;”;

5° er wordt een punt 41°/2 ingevoegd, dat luidt als volgt:

“41°/2 ongeboren kind: de foetus na het einde van de dertiende week na de bevruchting in de zin van de wet van 15 oktober 2018 betreffende de vrijwillige zwangerschapsafbreking, tot opheffing van artikel 350 en 351 van het Strafwetboek, tot wijziging van artikel 352 en 383 van hetzelfde Wetboek en tot wijziging van diverse wetsbepalingen;”;

6° aan punt 43° wordt de volgende zinsnede toegevoegd:

“, of in geval van een verontrustende zwangerschap, de vrouw die zwanger is van het ongeboren kind, de partner van de zwangere vrouw die het kind erkend heeft voor de geboorte, de echtgenoot/echtgenote van de zwangere vrouw of de partner van de zwangere vrouw ten aanzien van wie er een feitelijk vermoeden van ouderschap bestaat en met wie de zwangere vrouw samenleeft;”;

7° er wordt een punt 54°/1 ingevoegd, dat luidt als volgt:

“54°/1 verontrustende zwangerschap: een zwangerschap waarbij de belangen en de ontwikkelingskansen van het ongeborn kind ernstig in gevaar zijn of bedreigd zijn, waardoor gerechtelijke jeugdbeschermingsmaatregelen noodzakelijk kunnen zijn;”.

Art. 3. In artikel 6 van hetzelfde decreet worden de volgende wijzigingen aangebracht:

1° tussen het vierde en het vijfde lid wordt een lid ingevoegd, dat luidt als volgt:

“De jeugdhulpverlening berust op de vrijwillige medewerking van de betrokken personen. Er is sprake van vrijwillige medewerking als de medewerking wordt veruitwendigd door handelingen van de betrokken personen. Mondelinge toezeggingen zijn niet voldoende om van vrijwillige medewerking te kunnen spreken. De jeugdhulp beoordeelt de vrijwillige medewerking aan de hand van de inspanningen die de betrokken personen daadwerkelijk hebben geleverd om tegemoet te komen aan de minimale verwachtingen en doelstellingen die door de jeugdhulp werden vooropgesteld, na dialoog met de betrokken personen.”;

2° in het bestaande vijfde lid, dat het zesde lid wordt, wordt de zin “De jeugdhulp berust op een vrijwillige medewerking van de betrokken personen.” opgeheven.

Art. 4. In hetzelfde decreet wordt het opschrift van hoofdstuk 8 vervangen door wat volgt:

“Hoofdstuk 8. Gepast omgaan met verontrustende situaties en verontrustende zwangerschappen”.

Art. 5. In hoofdstuk 8 van hetzelfde decreet wordt het opschrift van afdeling 1 vervangen door wat volgt:

“Afdeling 1. Omgaan met verontrustende situaties en verontrustende zwangerschappen in de jeugdhulpverlening”.

Art. 6. Artikel 32 van hetzelfde decreet wordt vervangen door wat volgt:

“Art. 32. §1. De jeugdhulp ondersteunt de individuele jeugdhulpaanbieders in het omgaan met verontrustende situaties. Verontrustende situaties worden beoordeeld op basis van de ernst van de verontrusting. De beoordeling vindt voor alle minderjarigen binnen dezelfde gezinscontext plaats. De jeugdhulpaanbieder beoordeelt de situatie volgens de volgende stappen:

- 1° als een jeugdhulpaanbieder kennis heeft van een misdrijf als vermeld in artikel 458bis van het Strafwetboek dat op een minderjarige wordt gepleegd of dreigt te worden gepleegd, of als hij kennis heeft van het feit dat de fysieke of psychische integriteit van de minderjarige ernstig in gevaar is en hij die integriteit niet zelf of met de hulp van anderen kan beschermen, kan hij het Openbaar Ministerie daarvan steeds rechtstreeks op de hoogte brengen op grond van artikel 458bis van het Strafwetboek;
- 2° als een jeugdhulpaanbieder kennis heeft van een verontrustende situatie, kan hij, hetzij met het oog op de bescherming van de fysieke en psychische integriteit van de minderjarige, hetzij ter voorkoming van een misdrijf als vermeld in artikel 458ter van het Strafwetboek ten aanzien van de minderjarige, een casusoverleg organiseren tussen alle betrokken hulpverleners, de politiediensten, het Openbaar Ministerie en/of de justitieassistenten;
- 3° als een jeugdhulpaanbieder geen toepassing kan maken van artikel 458bis of artikel 458ter van het Strafwetboek, en hij gemotiveerd inschat dat hij zelf niet

langer de ontwikkelingskansen of de integriteit van de minderjarige of van een of meer leden van het gezin waartoe de minderjarige behoort, kan vrijwaren, richt hij zich tot een gemandateerde voorziening als vermeld in afdeling 2.

De Vlaamse Regering bepaalt nader wie aan het casusoverleg zoals bepaald in punt 2° kan deelnemen, en met welke finaliteit en onder welke voorwaarden het overleg zal plaatsvinden.”.

Art. 7. Aan hoofdstuk 8, afdeling 1, van hetzelfde decreet wordt een artikel 32/1 toegevoegd, dat luidt als volgt:

“Art. 32/1. De jeugdhulp ondersteunt de individuele jeugdhulpaanbieders in het omgaan met verontrustende zwangerschappen.

Als een jeugdhulpaanbieder gemotiveerd inschat dat de belangen van het ongeboren kind ernstig worden bedreigd of dat het ongeboren kind ernstig in gevaar is, en hij de ontwikkelingskansen van het ongeboren kind niet kan vrijwaren, richt hij zich tot een gemandateerde voorziening als vermeld in afdeling 2. De gemandateerde voorzieningen onderzoeken of er een noodzaak is tot het vorderen van gerechtelijke jeugdbeschermingsmaatregelen.

De Vlaamse Regering bepaalt de nadere regels daarvoor.”.

Art. 8. In artikel 33 van hetzelfde decreet, gewijzigd bij het decreet van 15 maart 2019, worden de volgende wijzigingen aangebracht:

1° aan paragraaf 1, eerste lid, wordt een punt 5° toegevoegd, dat luidt als volgt:

“5° bij een aanmelding door jeugdhulpaanbieders of door andere personen en voorzieningen die jeugdhulpverlening aanbieden, of na een melding door het Openbaar Ministerie, verontrustende zwangerschappen onderzoeken, opvolgen en in voorkomend geval doorverwijzen naar het Openbaar Ministerie als vermeld in artikel 41/1.”;

2° er wordt een paragraaf 1/1 ingevoegd, die luidt als volgt:

“§1/1. De personeelsleden van het ondersteuningscentrum jeugdzorg kunnen bij de uitoefening van de voormelde opdrachten steeds toepassing maken van het spreekrecht onder de voorwaarden van artikel 458bis van het Strafwetboek. Ze kunnen ook een casusoverleg organiseren. De Vlaamse Regering bepaalt nader wie aan het casusoverleg kan deelnemen, en met welke finaliteit en onder welke voorwaarden het overleg zal plaatsvinden.”.

Art. 9. In artikel 34 van hetzelfde decreet worden de volgende wijzigingen aangebracht:

1° het eerste lid wordt vervangen door wat volgt:

“Na de aanmelding door een jeugdhulpaanbieder, of door een andere persoon of voorziening die jeugdhulpverlening aanbiedt, onderzoekt het ondersteuningscentrum de verontrustende situatie.”;

2° tussen het eerste en het tweede lid wordt een nieuw lid ingevoegd, dat luidt als volgt:

“Het onderzoek wordt gevoerd voor alle minderjarigen binnen dezelfde gezinscontext. Als tijdens dat onderzoek blijkt dat voor andere minderjarigen binnen het gezin de veiligheid, de ontplooiingskansen of beide niet gewaarborgd

zijn, breidt het ondersteuningscentrum zijn opdracht ambtshalve uit. Het onderzoek resulteert in een gemotiveerde beslissing over het al dan niet aanwezig zijn van de maatschappelijke noodzaak tot jeugdhulpverlening voor elke minderjarige.”.

Art. 10. Aan artikel 38 van hetzelfde decreet wordt een punt 3° toegevoegd, dat luidt als volgt:

“3° kan de vrijwillige jeugdhulpverlening worden stopgezet om over te gaan tot de opstart van de gerechtelijke jeugdhulpverlening overeenkomstig artikel 39, eerste lid, 3° en 4°.”.

Art. 11. In artikel 39 van hetzelfde decreet worden de volgende wijzigingen aangebracht:

1° aan het eerste lid worden een punt 3° en 4° toegevoegd, die luiden als volgt:

“3° als uit de evaluatie, vermeld in artikel 37, blijkt dat jeugdhulpverlening nog steeds maatschappelijk noodzakelijk is, maar de minderjarige, zijn ouders of in voorkomend geval zijn opvoedingsverantwoordelijken of de betrokken personen uit zijn leefomgeving geen vrijwillige medewerking of niet langer vrijwillige medewerking verlenen aan de jeugdhulpverlening en dat strijdig is met het belang van de minderjarige;

4° als uit de evaluatie, vermeld in artikel 37, blijkt dat de jeugdhulpverlening niet heeft geleid of niet zal leiden tot het bereiken van de minimale verwachtingen over de vooraf bepaalde en omschreven evolutie die noodzakelijk is om de situatie van de minderjarige te verbeteren, waardoor gerechtelijke jeugdhulpverlening zich opdringt.”;

2° in het tweede lid wordt tussen het woord “doorverwijzing” en het woord “wordt” de zinsnede “als vermeld in het eerste lid, 1° en 2°,” ingevoegd.

Art. 12. Aan artikel 40, eerste lid, van hetzelfde decreet wordt een punt 3° toegevoegd, dat luidt als volgt:

“3° in voorkomend geval het resultaat van de evaluatie, vermeld in artikel 37.”.

Art. 13. In hetzelfde decreet wordt een artikel 41/1 ingevoegd, dat luidt als volgt:

“Art. 41/1. Na een aanmelding door jeugdhulpaanbieders of door andere personen en voorzieningen die jeugdhulpverlening aanbieden, of na een kennisgeving door het Openbaar Ministerie, onderzoekt het ondersteuningscentrum de verontrustende zwangerschap en gaat het na of gerechtelijke jeugdbeschermingsmaatregelen noodzakelijk zijn om de belangen en de ontwikkelingskansen van het ongeboren kind te beschermen.

Het onderzoek resulteert in een gemotiveerde beslissing over het al dan niet aanwezig zijn van de noodzaak tot gerechtelijke jeugdbeschermingsmaatregelen. In de onderstaande gevallen kan een noodzaak tot gerechtelijke jeugdbeschermingsmaatregelen vastgesteld worden:

1° de toekomstige ouder of ouders aanvaarden geen vrijwillige hulpverlening of werken niet mee aan een dergelijke hulpverlening, en dat vormt een gevaar voor of een bedreiging van de belangen en de ontwikkelingskansen van het ongeboren kind;

2° hulpverlening is niet meteen mogelijk, en de belangen en de ontwikkelingskansen van het ongeboren kind zijn ernstig in gevaar, zodat het nemen van gerechtelijke jeugdbeschermingsmaatregelen onmiddellijk noodzakelijk is om het ongeboren kind te beschermen.

Als de noodzaak aan gerechtelijke jeugdbeschermingsmaatregelen vaststaat, bezorgt het ondersteuningscentrum het dossier aan het Openbaar Ministerie.

De Vlaamse Regering bepaalt de nadere regels voor de aanmelding, het onderzoek, de beslissing, de kennisgeving van de beslissing en doorverwijzing naar het Openbaar Ministerie.”.

Art. 14. In artikel 42 van hetzelfde decreet, gewijzigd bij het decreet van 1 maart 2019 en 15 maart 2019, worden de volgende wijzigingen aangebracht:

1° in paragraaf 1, tweede lid, 1°, worden tussen de woorden “vermoedens van kindermishandeling” en de woorden “op verzoek” de woorden “of meldingen en vermoedens van een verontrustende zwangerschap” ingevoegd;

2° aan paragraaf 1, tweede lid, wordt een punt 7° toegevoegd, dat luidt als volgt:

“7° bij een aanmelding door jeugdhulpaanbieders of door andere personen en voorzieningen die jeugdhulpverlening aanbieden, of na een melding door het Openbaar Ministerie of door om het even welke persoon of instelling, verontrustende zwangerschappen onderzoeken, opvolgen en in voorkomend geval doorverwijzen naar het Openbaar Ministerie.”;

3° er wordt een paragraaf 1/1 ingevoegd, die luidt als volgt:

“§1/1. De personeelsleden van het vertrouwenscentrum kindermishandeling kunnen bij de uitoefening van de voormelde opdrachten toepassing maken van het spreekrecht onder de voorwaarden van artikel 458bis van het Strafwetboek. Ze kunnen ook een casusoverleg organiseren.”;

4° er wordt een paragraaf 4 ingevoegd, die luidt als volgt:

“§4. Artikel 41/1 is van overeenkomstige toepassing op de vertrouwenscentra kindermishandeling bij de uitvoering van hun opdracht, vermeld in paragraaf 1, tweede lid, 7°, van dit artikel.”.

Art. 15. In artikel 43, eerste lid, van hetzelfde decreet, worden tussen de woorden “van een minderjarige” en de woorden “door een vertrouwenscentrum” de woorden “of een ongeboren kind” ingevoegd.

Art. 16. Aan artikel 44, §2, van hetzelfde decreet, gewijzigd bij decreet van 15 maart 2019, wordt een tweede lid toegevoegd, dat luidt als volgt:

“Als het centraal permanent crisismeldpunt wordt aangezocht door een jeugdmagistraat in het kader van de gerechtelijke jeugdhulpverlening, gelden de principes van de gerechtelijke jeugdhulpverlening. In de gerechtelijke fase worden de voorwaarden voor de aanmelding voor crisisjeugdhulpverlening geacht te zijn vervuld op basis van de beoordeling door de jeugdrechter. Het crisismeldpunt hoeft in dat geval geen toetsing van de aangemelde crisissituatie meer te verrichten. Voor crisisjeugdhulpverlening in de gerechtelijke fase is geen instemming nodig van de betrokkenen.”.

Art. 17. In hoofdstuk 11 van hetzelfde decreet wordt het opschrift van afdeling 1 vervangen door wat volgt:

“Afdeling 1. De bevoegdheid van de jeugdrechter om gerechtelijke maatregelen en gerechtelijke jeugdbeschermingsmaatregelen te nemen”.

Art. 18. In hetzelfde decreet wordt een artikel 47/1 ingevoegd, dat luidt als volgt:

“Art. 47/1. De jeugdrechter neemt kennis van de vordering van het Openbaar Ministerie tot het opleggen van gerechtelijke jeugdbeschermingsmaatregelen in de volgende twee gevallen:

- 1° het Openbaar Ministerie toont aan dat cumulatief de volgende voorwaarden zijn vervuld:
 - a) het ondersteuningscentrum of het vertrouwenscentrum kindermishandeling is ingeschakeld en heeft de verontrustende zwangerschap doorverwezen naar het Openbaar Ministerie met toepassing van artikel 41/1 of 42, §4;
 - b) de belangen en de ontwikkelingskansen van het ongeboren kind zijn ernstig in gevaar, waardoor het nemen van gerechtelijke jeugdbeschermingsmaatregelen onmiddellijk noodzakelijk is;
- 2° het Openbaar Ministerie toont aan dat cumulatief de volgende voorwaarden zijn vervuld:
 - a) een gerechtelijke jeugdbeschermingsmaatregel is dringend noodzakelijk;
 - b) er zijn voldoende aanwijzingen dat het ongeboren kind onmiddellijk beschermd moet worden om de belangen en ontwikkelingskansen van het kind te beschermen en te vrijwaren;
 - c) het verlenen van vrijwillige hulpverlening is niet meteen mogelijk of zal redelijkerwijze niet volstaan om de belangen en ontwikkelingskansen van het kind afdoende te beschermen en te vrijwaren.”.

Art. 19. In artikel 48 van hetzelfde decreet worden de volgende wijzigingen aangebracht:

- 1° in paragraaf 1, eerste lid, worden een punt 1°/1 en 1°/2 ingevoegd, die luiden als volgt:

- “1°/1 voor ten hoogste zes maanden opvoedingsondersteuning opleggen aan de ouders van de minderjarige of in voorkomend geval aan de opvoedingsverantwoordelijken;
- 1°/2 tijdelijke sociale en/of psychische begeleiding of gezinshulpverlening opleggen aan de ouders van de minderjarige of in voorkomend geval aan de opvoedingsverantwoordelijken”;

- 2° aan paragraaf 1 wordt een zesde lid toegevoegd, dat luidt als volgt:

“De Vlaamse Regering bepaalt de nadere invulling en de voorwaarden van de opvoedingsondersteuning, vermeld in het eerste lid, 1°/1, en de begeleiding, vermeld in het eerste lid, 1°/2.”;

- 3° er wordt een paragraaf 3 toegevoegd, die luidt als volgt:

“§3. Als de jeugdrechtbank en de jeugdrechter beslissen tot een tijdelijke uithuisplaatsing van de minderjarige, kunnen ze voorwaarden aan die uithuisplaatsing verbinden ten aanzien van de ouders of in voorkomend geval ten aanzien van de opvoedingsverantwoordelijken met het oog op de hereniging met de minderjarige. De jeugdrechtbank en de jeugdrechter motiveren die voorwaarden op basis van de concrete omstandigheden van de situatie.

De Vlaamse Regering bepaalt de nadere regels daarvoor.”.

Art. 20. In artikel 50 van hetzelfde decreet, gewijzigd bij decreet van 15 maart 2019, worden volgende wijzigingen aangebracht:

1° in het eerste lid wordt een punt 1°/1 ingevoegd, dat luidt als volgt:

“1°/1 de sociale dienst met de opvolging en coördinatie van de maatregelen vermeld in artikel 48, §1, 1°/1 en 1°/2;”;

2° er wordt een derde lid toegevoegd, dat luidt als volgt:

“De Vlaamse Regering bepaalt voor de maatregelen, vermeld in artikel 48, §1, 1°/1 en 1°/2, welke hulpverleners in aanmerking komen om de maatregelen uit te voeren en te organiseren, en onder welke nadere voorwaarden de samenwerking en afstemming tussen de hulpverlener en de sociale dienst verlopen.”.

Art. 21. In artikel 51 van hetzelfde decreet worden de volgende wijzigingen aangebracht:

1° in het eerste lid wordt tussen de zinsnede “op verzoek van de minderjarige,” en de woorden “zijn wettelijke vertegenwoordiger” de zinsnede “zijn ouder of ouders, of” ingevoegd;

2° in het tweede lid wordt de zinsnede “artikel 48, §1, eerste lid, 2°, 4°, 5°, 7° tot en met 9° en 11° tot met 13°” vervangen door de zinsnede “artikel 48, §1, eerste lid, 1°/1, 1°/2, 2°, 4°, 5°, 7° tot en met 9°, en 11° tot met 13°”.

Art. 22. In artikel 53 van hetzelfde decreet worden de volgende wijzigingen aangebracht:

1° in het eerste lid worden de woorden “een van de” opgeheven;

2° in het eerste lid wordt tussen de zinsnede “vermeld in artikel 48, §1, eerste lid,” en de zinsnede “3° tot en met 13°” de zinsnede “1°/1, 1°/2, en” ingevoegd;

3° het tweede lid wordt vervangen door wat volgt:

“Artikel 48, §2 en §3, en artikel 49, 50, 51 en 52 zijn van overeenkomstige toepassing.”.

Art. 23. Aan afdeling 2 van hoofdstuk 11 van hetzelfde decreet, het laatst gewijzigd bij het decreet van 21 mei 2021, wordt een onderafdeling 3 toegevoegd, die luidt als volgt:

“Onderafdeling 3. Gerechtelijke jeugdbeschermingsmaatregelen in geval van een verontrustende zwangerschap”.

Art. 24. In hetzelfde decreet wordt in onderafdeling 3, toegevoegd bij artikel 21, een artikel 54/1 ingevoegd, dat luidt als volgt:

“Art. 54/1. De jeugdrechtbank en de jeugdrechter kunnen, na een vordering als vermeld in artikel 47/1, het ongeboren kind onder toezicht stellen met als doelstelling de belangen en ontwikkelingskansen van het ongeboren kind te beschermen en te vrijwaren, zodat het in een veilige en gezonde omgeving geboren kan worden.

De ondertoezichtstelling voldoet cumulatief aan de volgende voorwaarden:

1° de ondertoezichtstelling is gericht op een specifieke doelgroep of op een bijzondere probleemsituatie;

- 2° de ondertoezichtstelling is georganiseerd als aanklappende multidisciplinaire hulpverlening voor het hele gezin, met inbegrip van de andere minderjarigen in datzelfde gezin;
- 3° de hulpverlening in de ondertoezichtstelling wordt verleend door verschillende hulpverleningsorganisaties, die daarvoor worden aangewezen door de Vlaamse Regering;
- 4° de maatregel van ondertoezichtstelling wordt opgevolgd en gecoördineerd door de sociale dienst. De sociale dienst waakt over de uitvoering van de gerechtelijke jeugdbeschermingsmaatregel en treedt op als coördinator die het multidisciplinair overleg met diverse hulpverleners coördineert. De sociale dienst waakt ook over de afstemming met gerechtelijke maatregelen die in voorkomend geval al ten aanzien van andere minderjarigen in hetzelfde gezin genomen werden;
- 5° de ondertoezichtstelling duurt minstens tot het kind de leeftijd van 1 jaar heeft bereikt.

De jeugdrechtbank en de jeugdrechter motiveren het opleggen van de ondertoezichtstelling op basis van de concrete ernst van de bedreiging van de belangen en ontwikkelingskansen van het ongeboren kind. De jeugdrechtbank en de jeugdrechter verbinden de ondertoezichtstelling aan duidelijke voorwaarden en termijnen, met als doelstelling een veilige en gezonde situatie tot stand te brengen voor de geboorte van het kind.

Als de jeugdrechtbank en de jeugdrechter vaststellen dat de ondertoezichtstelling niet leidt of zal leiden tot het nakomen van de opgelegde voorwaarden tot het creëren van een veilige en gezonde situatie voor het ongeboren kind om in geboren te worden, kunnen ze beslissen om het kind meteen na de geboorte tijdelijk uit huis te plaatsen.

Voorafgaand aan de beslissing om het kind uit huis te plaatsen na de geboorte, moeten de jeugdrechtbank en de jeugdrechter eerst nagaan of de gezamenlijke opvang opportuun is voor de ouder of beide ouders en het kind. De jeugdrechtbank en de jeugdrechter motiveren waarom, in voorkomend geval, zulke opvang niet opportuun is.

Als de jeugdrechtbank en de jeugdrechter beslissen tot een tijdelijke uithuisplaatsing van het kind na de geboorte van het kind, zijn artikel 48, §3, en artikel 48/1 van overeenkomstige toepassing.

De Vlaamse Regering bepaalt de nadere invulling en de voorwaarden van de ondertoezichtstelling.”.

Art. 25. In hetzelfde decreet wordt aan dezelfde onderafdeling 3 een artikel 54/2 ingevoegd, dat luidt als volgt:

“Art. 54/2. §1. De jeugdrechtbank en de jeugdrechter kunnen na een vordering als vermeld in artikel 47/1 één van de volgende maatregelen of een combinatie ervan opleggen:

- 1° tijdelijke opvoedingsondersteuning opleggen aan de ouders van het ongeboren kind;
- 2° tijdelijke sociale en/of psychische begeleiding of hulpverlening opleggen aan de ouders van het ongeboren kind;
- 3° als dat dringend noodzakelijk is, de tijdelijke uithuisplaatsing van het kind onmiddellijk na de geboorte opleggen om de veiligheid en de ontwikkelingskansen van het kind te waarborgen. Voorafgaand aan de beslissing om het kind uit huis te plaatsen na de geboorte, moeten de jeugdrechtbank en de jeugdrechter eerst nagaan of de gezamenlijke opvang opportuun is voor de ouder of beide ouders en het kind. De jeugdrechtbank en de jeugdrechter motiveren waarom, in voorkomend geval, zulke opvang niet opportuun is.

Indien er wordt beslist tot uithuisplaatsing van het kind meteen na de geboorte, zijn artikel 48, §3, en 48/1 van overeenkomstige toepassing.

De Vlaamse Regering bepaalt de nadere invulling en de voorwaarden van de tijdelijke opvoedingsondersteuning, vermeld in het eerste lid, 1°, de begeleiding of hulpverlening, vermeld in het eerste lid, 2°, en de tijdelijke uithuisplaatsing, vermeld in het eerste lid, 3°.

§2. Als de jeugdrechtbank beslist tot een combinatie van de maatregelen, vermeld in paragraaf 1, eerste lid, wordt voor de coördinatie van de maatregelen gezorgd. De Vlaamse Regering bepaalt welke combinaties niet mogelijk zijn.

Bij de toepassing van de maatregelen, vermeld in het eerste lid, wordt steeds contextgericht gewerkt. De Vlaamse Regering bepaalt de uitwerking van dat contextgericht werken.”.

Art. 26. In hetzelfde decreet wordt een artikel 55/1 ingevoegd, dat luidt als volgt:

“Art. 55/1. Indien de jeugdrechtbank de uithuisplaatsing als gerechtelijke maatregel oplegt voor een minderjarige of een kind vlak na de geboorte, stelt hij, in voorkomend geval, ambtshalve een vermoeden van verontrusting vast voor andere minderjarigen en ongeboren kinderen in dezelfde gezinscontext.

De jeugdrechter verzoekt de sociale dienst om een onderzoek te verrichten naar de situatie van alle andere minderjarigen en ongeboren kinderen in de gezinscontext. De sociale dienst brengt schriftelijk verslag uit van zijn onderzoek bij de jeugdrechtbank of jeugdrechter.

De jeugdrechter hoort de sociale dienst, het Openbaar Ministerie, de minderjarige, de ouders of, in voorkomend geval, de opvoedingsverantwoordelijken. De ouders kunnen het vermoeden van verontrusting weerleggen met alle middelen van recht.

Indien het vermoeden niet weerlegd kan worden en er vaststaat dat er ook voor de andere minderjarigen of ongeboren kinderen een noodzaak is tot gerechtelijke hulpverlening, beveelt de jeugdrechter gerechtelijke maatregelen zoals vermeld in artikel 48, 54/1 of 54/2.

De sociale dienst evalueert het vermoeden van verontrusting om de 6 maanden, zolang er een uithuisplaatsing is voor een of meerdere minderjarigen in de gezinscontext, en brengt daarover verslag uit bij de jeugdrechter.

De sociale dienst maakt in dat kader, in voorkomend geval, melding van de wijzigingen in de samenstelling van het gezin die zich voordoen en die een impact kunnen hebben op de beoordeling van het vermoeden van verontrusting.

Indien het onderzoek van de gezinscontext in het licht van de evaluatie van het vermoeden van verontrusting noopt tot samenwerking met de sociale dienst van een ander gerechtelijk arrondissement, wordt die samenwerking tot stand gebracht. De Vlaamse Regering bepaalt de randvoorwaarden voor zulke samenwerking.”.

Art. 27. In artikel 57, eerste lid, van hetzelfde decreet worden tussen de woorden “gerechtelijke maatregel” en de woorden “wordt genomen” de woorden “of gerechtelijke jeugdbeschermingsmaatregel” ingevoegd.

Art. 28. In artikel 58, eerste lid, van hetzelfde decreet worden tussen de woorden “de gerechtelijke maatregelen” en de woorden “die door de jeugdrechtbank of jeugdrechter” de woorden “en de gerechtelijke jeugdbeschermingsmaatregelen” ingevoegd.

Art. 29. In artikel 72, §2, derde lid, 2°, van hetzelfde decreet worden tussen de woorden “in voorkomend geval” en de woorden “van andere betrokkenen” de woorden “de andere minderjarige of minderjarigen in de gezinscontext en” ingevoegd.

Art. 30. In artikel 76 van hetzelfde decreet worden volgende wijzigingen aangebracht:

- 1° in het eerste lid wordt de zinsnede “in de gevallen, vermeld in artikel 34, 41 en 42, §1, tweede lid, 1° en 3°,” vervangen door de zinsnede “in de gevallen, vermeld in artikel 34, 41, 41/1 en 42, §1, tweede lid, 1°, 3° en 7°,”;
- 2° in het vierde lid, 2°, wordt de zinsnede “als vermeld in artikel 34, 41 en 42, §1, tweede lid, 1° en 3°” vervangen door de zinsnede “als vermeld in artikel 34, 41, 41/1 en 42, §1, tweede lid, 1°, 3° en 7°”.

Art. 31. Dit decreet treedt in werking op een datum die de Vlaamse Regering vaststelt en uiterlijk op 1 september 2022.

Conner ROUSSEAU
Freya VAN DEN BOSSCHE
Hannes ANAF